
CASA AMÈRICA CATALUNYA
UN TRAJECTE CENTENARI

CASA
AMÈRICA
CATALUNYA

UN TRAJECTE
CENTENARI

FUNDACIÓ CASA AMÉRICA CATALUNYA

Director General: Antoni Traveria Celda

Adjunta a la Direcció: Marta Nin i Camps

Cap de Gabinet: Narcí Caro Polo

Departament de Gestió Cultural: Ariadna Lluís i Vidal-Folch, Pau Janer, Francesc Montserrat Ponsà, Yolanda Viñals Verdes

Responsable de Premsa i Comunicació: Josep Antoni Vilar Espada

Responsable del Centre de Documentació: Cristina Borràs Planas

Assessora d'Història d'Amèrica Llatina: Gabriela Dalla Corte

Secretària: Dolors Escollet, Teresa Maria de Manuel, Montserrat Riquelme

Equip Tècnic: Zeus Moreno Romero

EXPOSICIÓ

Casa Àmerica Catalunya.

Un trajecte centenari

COMISSARIAT

Marta Nin i Camps

COORDINACIÓ DE CONTINGUTS

Ariadna Lluís i Vidal-Folch

Yolanda Viñals Verdes

INVESTIGACIÓ I DOCUMENTACIÓ

Gabriela Dalla Corte

Cristina Borràs Planas

PROJECTE I DIRECCIÓ DE MUNTATGE

Pedro Stukelj Elgarte

EQUIP DE MUNTATGE

Jorge Montejano, Jimena de Gortari

AUDIOVISUALS

Zeus Moreno Romero

REDACCIÓ I MAQUETACIÓ DIARI

Francesc Montserrat Ponsà

CONTINGUTS INTERACTIUS

Josep Antoni Vilar Espada

Zeus Moreno Romero

Pau Janer Coll

POSTPRODUCCIÓ AUDIOVISUALS

O'VIDEO

DISSENY APLICACIÓ INTERACTIVA

Urbi et Orbi

MUNTATGE INDUSTRIAL

Ortiz & Pradas

CATÀLEG

Casa Àmerica Catalunya.

Un trajecte centenari

REDACCIÓ

Yolanda Viñals Verdes

ASSESSORAMENT HISTÒRIC

Gabriela Dalla Corte

COORDINACIÓ I EDICIÓ

Marta Nin i Camps

Ariadna Lluís i Vidal-Folch

CORRECCIÓ

Elisabeth Casademont

REVISIÓ D'ESTIL

Carlota Torrents

DISSENY

Estudi Jordi Duró

FOTOGRAFIES

Matteo Manfredi

Victor Pérez de Óbanos

IMATGES DOCUMENTALS

Fundació Josep M. Figueras

Pavelló de la República de la Universitat de Barcelona

Asociación Cultural Iberoamericana de Barcelona

Instituto de Estudios Hispánicos de Barcelona

Institut Català de Cooperació Iberoamericana

Fons particular Jorge Vehils

Arxiu Nacional de Catalunya

Casa Àmerica Catalunya

ISBN: 84-8575736-28-1

DL: B-20.688-2007

1911. Exterior de la Casa de Àmerica de Barcelona, al passatge Méndez Vigo, el dia de la seva inauguració.

Font: PR-UB

Agraïments:

Sra. Virgina Figueras, Sra. Lourdes Prades, Sr. Francesc Granell i Trias, Sr. Josep Maria Surís, Sr. Ramon Guardans, Sr. Dante Torres, Sr. Llorenç Gascón, Sr. Ramon Mulleras, Sr. Antoni Segura, Sr. Jorge Vehils, Sra. Margarita Obiols i Llandrich. A l'Arxiu Nacional de Catalunya i a l'Asociación Española de Americanistas

Amb el patrocini de:

Amb la col·laboració de:

Fundació Josep M. Figueras Pavelló de la República Universitat de Barcelona
Centre d'Estudis d'Història Internacional de la UB (CEHI)

Amb el suport de:

Índex

9	Presentació
13	I. Les llavors de l'americanisme
23	II. Nous vincles d'unió entre Amèrica i Catalunya
37	III. Barcelona, centre americanista
45	IV. La Casa de Amèrica de Barcelona
81	V. D'Iberoamèrica a Hispanoamèrica
97	VI. Amèrica i la Transició espanyola
107	VII. Casa Amèrica Catalunya
	Annexos
119	La importància d'un arxiu. La memòria documentada
135	El consell d'honor de Casa de Amèrica de Barcelona
145	Història d'una imatge corporativa
155	Itinerant per la ciutat

Presentació

La Fundació Casa Amèrica Catalunya –recuperada el 2006 amb el suport de la Generalitat de Catalunya, l'Ajuntament de Barcelona, l'Agència Espanyola de Cooperación Internacional (AECI) i els socis de l'Institut Català de Cooperació Iberoamericana (ICCI)– és, en realitat, una entitat centenària que va néixer a principis del segle xx gràcies al projecte regeneracionista que va intentar recuperar-se de la pèrdua de Cuba i Puerto Rico per part de la monarquia espanyola. No es tracta d'una entitat nova. És fruit de més de cent anys de treball americanista, de la col·laboració entre catalans i llatinoamericans que van potenciar la tasca continuada de diverses entitats que van donar prioritat a les relacions entre Catalunya i el continent americà en totes les seves facetes.

Així, doncs, la Fundació Casa Amèrica Catalunya actual és hereva d'un passat centenari, i de la feina duta a terme tant pels que des de l'any 1911 van impulsar la Casa de América de Barcelona com pels que, des de 1948, van fomentar l'Instituto de Estudios Hispánicos de Barcelona. Alguns dels actors socials que hi van participar es van imaginar aquest projecte i el van dur a terme: el 1911 van crear l'associació privada Casa de América de Barcelona, ubicada al passatge de Méndez Vigo de la ciutat comtal i que va ser la primera d'Europa.

La Guerra Civil espanyola (1936-1939) va interrompre parcialment les tasques d'aquesta associació, que aleshores era una entitat privada internacional, la Casa de América. Tanmateix, l'autèntic fre al creixement de l'entitat va ser conseqüència de la llarga dictadura de Francisco Franco. El seu govern és el que va decidir fundar a Madrid l'Instituto de Cultura Hispánica i el que va escollir Barcelona com a seu d'una delegació d'aquesta entitat, l'Instituto de Estudios Hispánicos de Barcelona (IEHB). Era el 1948. La Casa de América amb prou feines va sobreviure fins al 1980, moment en què els seus socis –d'entre els quals cal destacar especialment Miguel Torres i Gustavo Gili– van decidir domiciliar-se a l'IEHB, conservant-ne la personalitat jurídica. Mentrestant, l'IEHB va anar canviant de nom. Primer, el 1969, va ser l'Institut Catalán de Cultura Hispánica, i poc després va passar a dir-se Institut Català de Cooperació Iberoamericana, amb el nom traduït al català i la sigla ICCI.

La història de l'antiga Casa de América ens demostra que Catalunya va estar molt vinculada a Amèrica molt abans de la Guerra Civil espanyola, tant pel que fa a l'elevat flux migratori de catalans que van sortir del port de Barcelona per trobar un lloc a l'altra banda de l'Atlàntic, com pel que fa a les experiències empresarials que van dur a terme comerciants i productors catalans en el nou continent. Aquest vincle es va mantenir durant l'exili republicà, i ha tornat a prendre força aquests darrers anys com a conseqüència de l'arribada de molts ciutadans d'origen llatinoamericà a Catalunya. Avui dia hem recuperat l'esperit d'aquella Casa de América, és, doncs, un moment propici: més d'un milió d'estrangers viuen a Catalunya, i els llatinoamericans representen un percentatge molt important de la nostra població. És precisament ara que la Casa Amèrica Catalunya hauria de complementar el treball de cooperació de les institucions públiques del país en un àmbit molt sensible: el de la cooperació cultural per al desenvolupament.

La Casa Amèrica Catalunya, definida i consolidada, ara com a Fundació, amb el suport de l'Agencia Española de Cooperación Internacional, la Generalitat de Catalunya, l'Ajuntament de Barcelona i els socis de l'ICCI, pretén revitalitzar i contribuir a l'enfortiment de les relacions culturals a la Comunitat Iberoamericana de Nacions.

Com a director general, em complau presentar el catàleg d'exposició *Casa Amèrica Catalunya. Un trajecte centenari*, que ha estat possible gràcies a la tasca d'un equip d'investigadors i tècnics que en els darrers anys ha dut a terme la recuperació, l'inventari i la catalogació del voluminós fons documental. Vull expressar el nostre agraïment a la Fundació Josep M. Figueras, a la Universitat de Barcelona i en particular a l'equip que dirigeix el professor Antoni Segura a l'arxiu històric del Pavelló de la República. També volem recordar tots els homes i dones que durant el segle xx han contribuït d'una manera o d'una altra a la supervivència de la Casa Amèrica Catalunya actual.

Aquesta mostra fa sortir a la llum fragments amagats d'una història que havia quedat en la penombra, com tantes altres. L'objectiu no és cap altre que presentar el naixement, els primers passos i la continuïtat en el temps d'una institució que, malgrat les moltíssimes circumstàncies adverses, és a punt de celebrar el centenari, precisament en un moment històric en què també celebrem el bicentenari de les independències llatinoamericanes. Tant l'exposició com aquest llibre es fan ressò d'un capítol de la història de l'americanisme a Catalunya a través d'una entitat que ha anat canviant de nom, d'ubicació i de públic durant els gairebé cent anys que té d'història, però que sempre ha mantingut el mateix esperit fundacional: ser una referència de diàleg entre països que sembla que estiguin molt allunyats però que en realitat són més propers del que indiquen els mapes geogràfics.

Antoni Traveria
Director general
Fundació Casa Amèrica Catalunya

I

**LES LLAVORS DE
L'AMERICANISME**

**Poc després de la pèrdua
de les darreres colònies espanyoles
el moviment intel·lectual
regeneracionista vol determinar
les causes de la postració i
la decadència d'Espanya un cop
acabada la Guerra Hispanoamericana
contra els Estats Units.**

A finals del segle XVIII, animats pel decret de lliure comerç promulgat per Carles III –que facilita la navegació cap a terres americanes des dels ports catalans–, són molts els catalans que decideixen creuar l'Atlàntic per fer les amèriques. Fins en aquest moment les grans migracions cap a terres americanes provenen d'Extremadura i Andalusia. Cal recordar que no és fins a mitjan segle XVIII que la monarquia espanyola permet als catalans d'emigrar al nou continent. De bon principi s'embarquen des dels ports de Galícia, i després ho fan directament des del port de Barcelona, obert finalment al comerç amb Amèrica.

Per altra banda, fins que no es duen a terme les reformes borbòniques de 1765 i 1778, Sevilla i Cadis, com a ciutats i com a ports, tenen el monopoli financer i mercantil de l'Imperi. La nova normativa de Carles III liberalitza el trànsit mercantil i estableix tretze ports espanyols diferents per comerciar amb Amèrica. Alhora liberalitza també vint-i-quatre ports americans per comerciar amb els ports espanyols, entre els quals hi ha el de Buenos Aires o Montevideo. És en aquest moment que el port barceloní s'incorpora plenament al comerç americà.

Els indians establerts a Catalunya van deixar una gran empremta en l'arquitectura del país. Casa Xifré, propietat de l'indià català José Xifré Casas, exportador de cuir, café i sucre. A la planta baixa es troba el restaurant Set Portes.
Font: CAmec

DECADÈNCIA I RETORN

Any 1898. Cuba, Puerto Rico i Filipines. Maria Cristina, mare d'Alfons XIII i reina regent, signa el Tractat de París que posa fi a la guerra entre els Estats Units i Espanya. L'Imperi espanyol s'ensorra i les fortunes indíanes es paralitzen. L'economia colonial desapareix i l'Estat perd els impostos duaners de les colònies. S'obren nous mercats i comença la competència amb els Estats Units, una competència a la qual no poden fer front les famílies catalanes que viuen a les Antilles.

Catalunya és una de les regions més afectades per la nova situació de principis del segle XIX. La convulsió política del continent americà com a conseqüència dels moviments independentistes fa difícil la supervivència de moltes famílies de comerciants catalans establerts a les ciutats americanes, sobretot amb la pèrdua de Cuba i Puerto Rico a finals del segle XIX. D'altra banda, la major part de les matèries primeres que abans arribaven a baix cost de les antigues colònies, ara ja no ho fan. La indústria catalana deixa de ser competitiva i moltes famílies burgeses se'n ressenten. Comença el procés de retorn i Barcelona es converteix en el port d'arribada d'indians.

Mentrestant, Catalunya és plena de canvis i de realitats noves: el camp es transforma, les lluites socials s'aprofundeixen, s'amplia l'autonomia municipal i la cultura s'estén. Barcelona comença a créixer, en part a causa de l'arribada de pagesos a la ciutat atrets per la indústria tèxtil. Aquesta situació obliga a pensar en nous models de creixement urbà, amb dissenys racionals i funcionals, com l'Eixample d'Ildefons Cerdà.

Catalunya és una de les regions més afectades per la nova situació de finals del segle XIX amb la pèrdua de les darreres colònies

La febre d'or de Narcís Oller retrata amb molt detall la nova Barcelona cosmopolita de 1880 i les conseqüències de l'especulació financera i de l'alça de la borsa. Així és com descriu els voltants de la Rambla el dia de l'estrena de *Faust* al Liceu, on les localitats es paguen a preus inusitats: «La Rambla estava animadíssima. Els passejadors es paraven, s'eixamaven, sense voler, amb el vesper negrós de curiosos que s'havia format davant del Liceu, i, tots plegats, ocupaven, ja quasi l'amplada entera del passeig. Per l'empedrat d'ambdós costats s'escolaven amb

Detall de l'entrada del Palau Moja, propietat d'un dels socis principals de la Casa de América de Barcelona: la Compañía Transatlántica, propietat del marquès de Comillas. Font: CAMEC

Pati interior del Palau Moja propietat dels Marquesos de Comillas. És una de les construccions més representatives de l'arquitectura de l'època a Barcelona, situada al carrer Portaferrissa, 1. Font: CAMEC

estrèpit, i en corrents contraposats, dos rius de cotxes, damunt dels quals tremolaven els prims fuets com interminable viver de vímetes assotats per impetuós corrent. Quatre municipals de cavall podien amb prou feines posar en ordre de desfilada el perillós garbuix que al cantó del carrer de Sant Pau formaven els cotxes en frenar el pas. D'un a un, anaven desgranant-se, parant davant del porxo, amarat de llum. Oberta

la portella, aquells grans estoigs de laca vessaven belles fembres, agençades amb flors, sedes de colors desmaiats, velluts i pedreria enlluernadora. Homes elegants les rebien donant-los la mà, els oferien el braç, i desapareixien amb elles, xuclats, pels estrets canals de les portes d'entrada, amb sonoroses rialles i alegria als ulls».

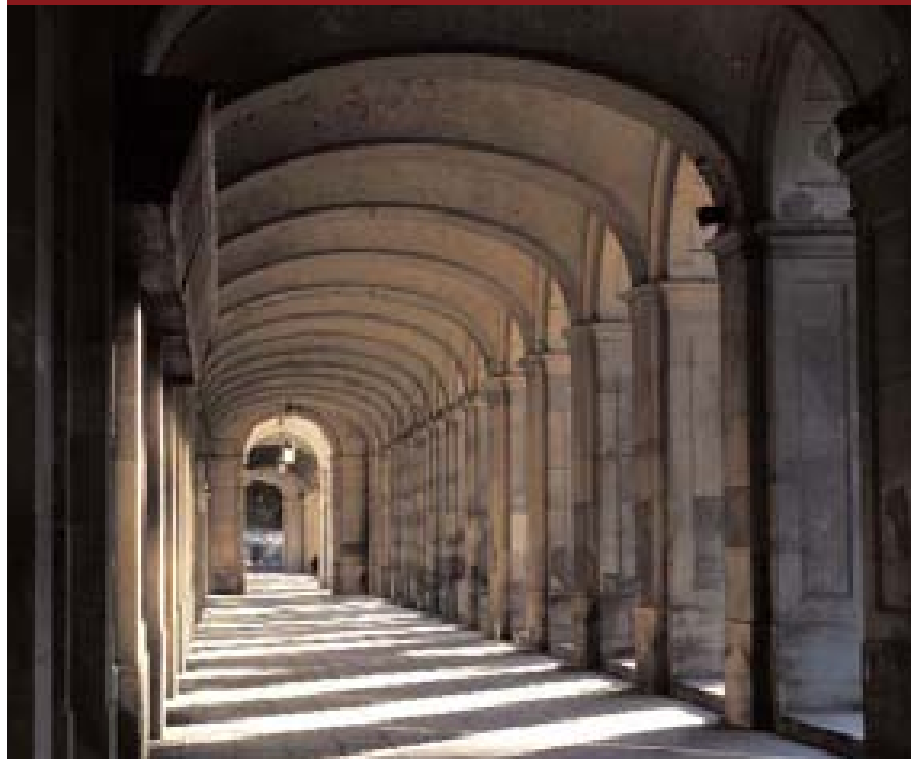
MOVIMENTS REGIONALISTES I CATALANISME

Durant els regnats d'Isabel II, d'Alfons XII, i la regència de la seva vídua, Maria Cristina, Espanya viu una transformació social significativa: la vella societat estamental és substituïda per la societat de classes. La Restauració, ideada per Cánovas del Castillo i implantada el 1875, entra en crisi l'any 1900. La situació convulsa de la política espanyola i l'aparició de nous moviments socials són les causes principals de la crisi. Per una banda, nous sectors de la societat exigeixen més poder i, per l'altra, algunes regions comencen a reclamar més autonomia.

Els moviments regionalistes i, sobretot, el catalanisme, veuen en el desastre de 1898 el senyal evident de la incapacitat del règim de la Restauració. Espanya ja no és protagonista del nou concert econòmic mundial. En aquest context, Joaquim Costa, professor de la Institución de Libre Enseñanza, denuncia l'existència d'un sistema electoral fraudulent, la corrupció dels partits polítics, i la manca de participació ciutadana en la presa de decisions importants com a causes principals de l'enderrement que viu el país. És en aquest moment històric que el moviment intel·lectual regeneracionista neix amb un objectiu clar: aconseguir la tan desitjada modernització d'Espanya.

Pel que fa a Catalunya, la Renaixença –moviment intel·lectual catalanista– es remet a la puixança de la Catalunya medieval: reclama l'ús de la llengua catalana i demana una política econòmica proteccionista. Enric Prat de la Riba –futur líder de la Lliga Regionalista– col·labora en la redacció de les Bases de Manresa, un text que expressa clarament el desig d'enfortir tant la societat com l'Estat català. Francesc Cambó, que participa activament en el nou moviment polític català, es convertirà en un dels màxims ideòlegs de la futura Casa de América de Barcelona.*

* D'ara endavant s'utilitzarà la nomenclatura original de l'època per referir-se a la institució americanista catalana.

Porxada de la Casa Xifré del Pla de Palau de Barcelona.
Font: CAMEC

II

**NOUS VINCLES
D'UNIÓ ENTRE
AMÈRICA I**

El moviment regeneracionista apareix a diversos punts del territori espanyol. Ara és una metròpolis sense colònies i cal establir les bases, les noves regles del joc. Els nous lligams entre Amèrica i Catalunya també han d'articular-se. Continua essent un continent molt atractiu, tant per a empresaris com per a intel·lectuals. Però ara les relacions són d'igual a igual.

L'octubre de 1900 se celebra a Madrid el Primer Congrés Social i Econòmic Hispanoamericà, un esdeveniment que perfila els nous vincles entre Espanya i les antigues colònies, Cuba i Puerto Rico. S'hi adhereixen més de 2.500 associacions d'arreu del territori espanyol i persones d'ambdues bandes de l'Atlàntic.

Es comença a parlar d'americanisme. Un corrent, un sentiment i una voluntat de tractar a ambdós continents d'igual a igual. Cal escoltar què diuen totes les persones que fins fa dècades han estat sotmeses a la gran metròpolis. Tot i que al darrere hi ha un clar interès empresarial, molts d'aquests primers americanistes també troben en la cultura llatinoamericana un fort nexa d'unió.

Un dels americanistes més influents de l'època és Frederic Rahola i Trèmols. Secretari de Foment del Treball Nacional, entitat molt vinculada als interessos empresarials catalans, és un dels participants al Congrés de Madrid. Rahola segueix molt de prop les idees comercials que poden produir-se en un futur proper entre Amèrica i Catalunya. President de la futura Casa de América l'any 1911, el seu nom serà un dels que més es repetirà durant la primera història de l'americanisme.

Anunci publicat a la Revista Comercial Iberoamericana Mercurio, dels Altos Hornos de Vizcaya.
Font: PR-UB

MERCURIO, EMBRIÓ AMERICANISTA

«El interés mercantil es la gran palanca de nuestros tiempos, como los hechos demuestran a cada paso. Los pueblos no se mueven apenas por simpatías de raza, ni se ligan, como antes, por conveniencias puramente políticas, en el fondo de todas las alianzas internacionales se encuentran siempre el acicate económico y el espíritu comercial». Amb aquesta declaració d'intencions, titulada «Nuestros propósitos», es presenta el primer número de la *Revista Comercial Iberoamericana Mercurio*, el 3 de desembre de 1901.

Mercurio, un dels òrgans de difusió més importants de la futura Casa Amèrica

Josep Puigdollers i Macià, importador i exportador amb Amèrica Llatina, funda a Barcelona la revista *Mercurio*, l'òrgan de difusió més important del projecte americanista català. Aquest empresari congrega intel·lectuals i burgesos catalans destacats, els quals decideixen crear la publicació i posar-li aquest nom en honor al Déu del comerç. A poc a poc Catalunya comença a recuperar-se de la davallada que ha patit l'Imperi espanyol després de la pèrdua de les colònies. I ho fa, en part, gràcies a diverses experiències empresarials, entre les quals destaquen les de Puigdollers i el seu cercle més proper.

Tot i ser una revista poc coneguda, *Mercurio* serà una de les publicacions més importants editades a Catalunya durant la primera meitat del segle xx. L'empresari Puigdollers crea primer un butlletí publicitari i d'informació mercantil, sota l'epígraf de «revista hispanoamericana». Poc després, el 1902, el nom canvia i s'adequa als ideals polítics del nou sentiment americanista: passa a dir-se «revista iberoamericana». Aquest cercle d'empresaris catalans busquen el respecte entre ambdós mons. A més, la qualificació d'hispanoamericà deixa fora Portugal i Brasil, un nou mercat important que encara està per descobrir.

Aquesta voluntat promulgada des de Barcelona, i concretada a les pàgines de *Mercurio*, converteix la capital catalana en la seu de la relació cultural i mercantil d'Espanya amb Amèrica Llatina.

Enquadernació dels primers números de la *Revista Comercial Iberoamericana Mercurio*.
Font: PR-UB

REVISTA COMERCIAL HISPANO-AMERICANA

Publicación mensual
CADA COMISIONANTE

Bols. 1

Quinta, 3 Diciembre 1901

Núm. 1

IMPRESION DE ENCUESTACION	DIRECCION	REDACCION
Madrid, C. de Alcalá, 107. Teléfono 100.	Don Juan de Kádis	75, Granvía, 75

Nuestros propósitos

El primer propósito de esta revista es el de servir a los intereses comerciales de la América Hispánica. Nuestra labor se limitará a publicar noticias de interés para el comercio de los países de América, y a proporcionar a los lectores de esta publicación los datos necesarios para el conocimiento de los negocios que se realizan en los mismos.

El segundo propósito de esta revista es el de servir a los intereses literarios de la América Hispánica.

Nuestros propósitos

El primer propósito de esta revista es el de servir a los intereses comerciales de la América Hispánica. Nuestra labor se limitará a publicar noticias de interés para el comercio de los países de América, y a proporcionar a los lectores de esta publicación los datos necesarios para el conocimiento de los negocios que se realizan en los mismos.

El segundo propósito de esta revista es el de servir a los intereses literarios de la América Hispánica. Nuestra labor se limitará a publicar noticias de interés para el comercio de los países de América, y a proporcionar a los lectores de esta publicación los datos necesarios para el conocimiento de los negocios que se realizan en los mismos.

El tercer propósito de esta revista es el de servir a los intereses científicos de la América Hispánica. Nuestra labor se limitará a publicar noticias de interés para el comercio de los países de América, y a proporcionar a los lectores de esta publicación los datos necesarios para el conocimiento de los negocios que se realizan en los mismos.

ESTADÍSTICA DE LA EXPORTACION DE LA AMÉRICA HISPÁNICA EN 1901	
País	Exportación (en millones de pesetas)
Estados Unidos	1.200
Inglaterra	800
Francia	600
Italia	400
Alemania	300
Países Bajos	200
Portugal	100
España	50
Otros	100
Total	3.500

Primer número de la Revista Comercial Iberoamericana Mercurio, que va sortir el 3 de desembre de 1901, amb la declaració d'intencions titulada «Nuestros Propósitos». Font: PR-UB

Mercurio, dirigida per Frederic Rahola i Trèmols fins a la seva mort, l'any 1918, combina la divulgació financera i l'edició il·lustrada. Aquesta edició és, avui dia, un llegat molt valuós, ja que mostra com són les relacions comercials i culturals entre Amèrica Llatina i Espanya i quina és la publicitat de l'època. El director artístic és Pedro Casas Abarca. Nascut a Barcelona el 1879, és un pintor i escultor reconegut. Però la faceta professional més important de la seva carrera la duu a terme a la revista *Mercurio*, per a la qual dissenya les normes de l'anunci artístic, desconegudes a l'Espanya de l'època.

La revista *Mercurio* mostra Catalunya a Amèrica, i Amèrica a Catalunya

Casas Abarca coneix Josep Puigdollers a principis de segle. Tot i que no acaba la seva carrera professional a la revista, hi està vinculat durant molts anys. Una estreta col·laboració que el porta a conèixer-ne molt de prop els màxims responsables, els quals descriu a les seves memòries. De Josep Puigdollers, Casas Abarca explica com «me cautivó el entusiasmo con que aquel hombre exponía sus ideales y sus empeños. Hasta tal punto que yo fui el primer sorprendido de llegar, más tarde, a un contacto íntimo y afectivo con persona de tan marcadas actividades comerciales por las que yo tenía poca simpatía, siendo un apasionado por el Arte». A Frederic Rahola i Trèmols el defineix dient que «fue a un tiempo buen poeta y buen economista, aunque éstos parecían méritos antagónicos».

Casas Abarca combina la seva tasca a *Mercurio* amb la Junta de Museus, en què també és una veu destacada. Cal agrair-li que, a força d'insistir, l'ajuntament de Barcelona decideix adquirir el Palau de la Virreina, un dels espais culturals principals de la ciutat d'avui en dia.

Pàgines de la *Revista Comercial Iberoamericana Mercurio* publicades el 26 d'agost de 1920.
Font: PR-UB

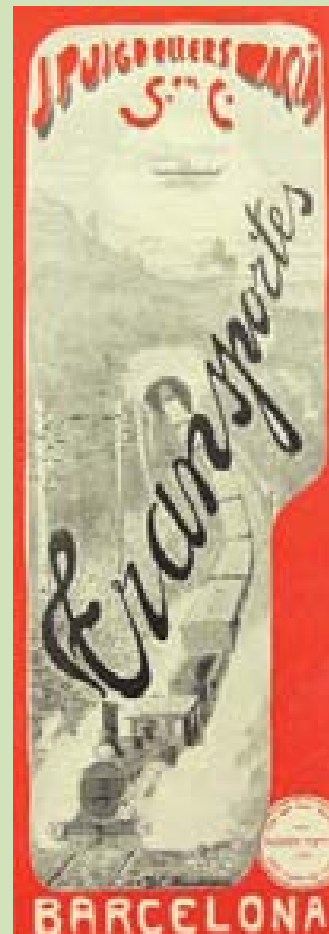

Anuncis publicats a la Revista Comercial Iberoamericana Mercurio.
 Font: PR-UB

Mercurio s'edita, segons l'època, mensualment o quinzenalment, i arriba a tenir tirades d'uns quants de milers d'exemplars. L'edició es duu a terme des de diversos locals cèntrics de Barcelona (al carrer Pelai, al Portal de l'Àngel n. 1-3 i a la Rambla de les Flors n. 1) i, també, des del centre de Madrid (al carrer Madrazo n. 8, al carrer Hermosilla i, per últim, al carrer Velázquez n. 96). La publicació compta amb una extensa xarxa de col·laboradors que envien informacions des de l'altra banda de l'Atlàntic. Una revista il·lustrada, atractiva i adaptada als nous temps, que pot comparar-se amb les millors de l'època. Un projecte que contribueix a considerar Barcelona el centre neuràlgic entre Europa i Amèrica en l'àmbit editorial, i que és l'embrió d'una idea revolucionària en aquella època: Casa Amèrica de Barcelona, un espai comú per a espanyols i latinoamericans per enfortir els lligams culturals i mercantils a ambdues bandes de l'Atlàntic.

Mercurio és una de les publicacions més importants editades a Catalunya durant la primera meitat del segle XX

De la direcció de *Mercurio* sorgeix la idea de fundar el Centre Jurídic Iberoamericà. Una vegada més, al darrere hi ha l'empresari Josep Puigdollers Macià, que compta amb l'estreta col·laboració de Narcís Verdagué Callís, del seu deixeble, Francesc Cambó, el qual arribarà a liderar la Lliga Regionalista, i del marquès de Comillas, important empresari establert a Barcelona i propietari de la Companyia Transatlàntica. Tots quatre creen aquesta associació amb la intenció de difondre a Catalunya la realitat legislativa de cadascun dels països iberoamericans. Es tracta d'un òrgan de formació i informació jurídica per tots aquells que vulguin importar productes d'Amèrica, exportar-n'hi, o emigrar-hi amb certes garanties legals. Durant les primeres dècades del segle XX, *Mercurio* contribueix a difondre el sentiment americanista i els projectes empresarials i culturals dels seus seguidors. Un projecte editorial que desapareix l'any 1938, poc abans de la victòria franquista.

Anunci de la companyia de transports de Josep Puigdollers i Macià, Sociedad en Comandita, publicat a la *Revista Comercial Iberoamericana Mercurio*, amb el lema «Esta casa tiene montada una sección especial para todas las partes del mundo y en particular para América». Font: PR-UB

III

**BARCELONA,
CENTRE
AMERICANISTA**

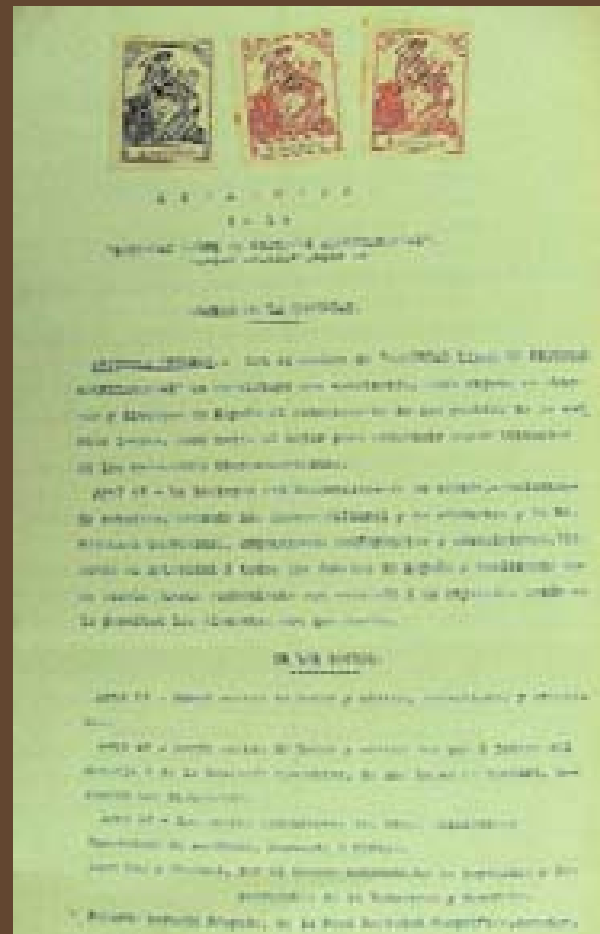
Als volts de la Setmana Tràgica, a Barcelona es creen dues associacions americanistes: la Sociedad Libre de Estudios Americanistas i el Club Americano. La primera s'ocupa dels interessos mercantils dels indians. La segona, en canvi, de l'interès cultural vers el continent americà.

De curta durada, totes dues tenen una gran transcendència en la creació de la futura Casa de América de Barcelona.

Barcelona. Finals de 1909. La ciutat encara està commocionada pels fets de la Setmana Tràgica, una vaga que ha tingut lloc entre el 25 i el 30 de juliol i que ha desencadenat actes de violència. Aquests fets succeeixen quan Alfons XIII reprèn la guerra contra el Marroc. El sistema de reclutament provoca la negativa de molts treballadors. L'exèrcit, recolzat per la burgesia, castiga amb una forta repressió els insurrectes populars. Les conseqüències d'aquesta gran vaga general provoquen el primer enfrontament greu entre classes socials a Catalunya, i crea una gran desconfiança vers els partits burgesos.

En aquest ambient crispat de finals de la primera dècada del segle xx apareixen dues associacions americanistes: la Sociedad Libre de Estudios Americanistas i el Club Americano. Totes dues desenvolupen funcions similars, però la constitució interna i els objectius que tenen són diferents.

«Con el nombre de Sociedad Libre de Estudios Americanistas se constituye una Asociación, cuyo objeto es obtener y divulgar en España el conocimiento de los pueblos de la América Latina, como medio, el mejor, para conseguir mayor intimidad en las relaciones iberoameri-

Reproducció dels Estatuts de la Sociedad Libre de Estudios Americanistas, redactats l'any 1910 per Frederic Rahola Trèmois.
Font: CAMEC

canas. La Sociedad irá desarrollando su acción, implantando estudios, creando los Museos Cultural y de Productos, y la Biblioteca Americanos, organizando conferencias y exposiciones, llevando su actividad a todos los ámbitos de España y realizando todo cuanto juzgue conveniente con relación a su objetivo, según se lo permitan los elementos con que cuente.» Amb aquestes paraules es constitueixen els Estatuts de l'entitat, redactats el 1910 pel seu fundador, Frederic Rahola i Trèmols, que serà president de la futura Casa de Amèrica de Barcelona el 1911.

Rahola i Trèmols, a més, és el primer catedràtic d'Estudis Americanistes a Catalunya. És nomenat per la Universitat de Barcelona, l'únic centre d'estudis superiors que hi ha en aquest moment a la ciutat.

DOS CORRENTS AMERICANISTES A LA CIUTAT COMTAL

La Sociedad Libre de Estudios Americanistas té una naturalesa similar a la de la Institución de Libre Enseñanza, creada tres dècades abans, ja que és una de les entitats més crítiques amb el resultat del desastre de 1898. L'intel·lectual Joaquim Costa, lligat a aquesta institució, denuncia a finals del segle XIX les causes principals de l'endarreriment que viu el país.

Vinculada a la Universitat de Barcelona, la Sociedad Libre de Estudios Americanistas està formada per intel·lectuals de l'època. Concentrats entorn de la *Revista Comercial Iberoamericana Mercurio*, que pretén il·lustrar la realitat del continent americà, els membres d'aquesta entitat, amb seu a la Rambla de les Flors n.1, volen articular la seva gestió amb la d'organismes similars apareguts a altres punts de la geografia espanyola. Els membres d'aquesta entitat americanista no són llatinoamericans, sinó catalans interessats en Amèrica Llatina. Un d'ells, Rafael Vehils, es convertirà en el líder d'aquest moviment americanista fins que comença la Guerra Civil espanyola.

El Club Americano, per la seva banda, està format per indians residents a Barcelona. El 26 de desembre de 1909 té lloc a Foment del Treball Nacional la primera assemblea constitutiva, presidida per l'empresari -importador i exportador- José G. del Valle. «No se trata sólo de tener un sitio donde puedan reunirse los muchos americanos que residen o estén de paso en esta ciudad, sino de crear una asociación de verdadera utilidad que venga a servir de lazo de unión entre americanos y peninsulares.»

Imatges 1, 2 i 3:
Reproducció de l'Acta de l'assemblea constitutiva del Club Americano, realitzada a la seu del Foment del Treball Nacional el 26 de desembre de 1909.
Font: CAmec

Imatge 4:
Reproducció del «Reglamento para el régimen y gobierno de la Sociedad Recreativa Club Americano» que s'establirà a Barcelona.
Font: CAmec

Imatges 5, 6 i 7:
Reproducció de la portada del llibre d'actes i de l'acta de la reunió dels socis del Club Americano, del 18 de maig de 1910 al local del Mundial Palace, sota la presidència de Jacinto Viñas Muxi.
Font: CAmec

Constituït per llatinoamericans, d'entre els membres del Club Americano cal destacar l'uruguaià Jacinto Viñas Muxí i el porto-riqueny Ramon Méndez de Cardona, els quals arribaran a ser presidents de la futura Casa de América de Barcelona. La primera seu, provisional, és al primer pis del número 3 de la plaça de Catalunya. Una seu petita, que els obliga a celebrar la primera reunió pública al Mundial Palace, el 18 de maig de 1910. Segons el reglament, «con el nombre de Club Americano se constituye una asociación cuyo objeto es fomentar la relación social entre americanos y españoles proporcionándoles recreos y entretenimientos para contribuir a la labor de vinculación internacional ibero-americana». En aquesta època, el Club Americano ja té dos-cents socis, tots empresaris.

El Club Americano està format per indians residents a Barcelona i la Sociedad Libre de Estudios Americanistas per empresaris i intel·lectuals catalans

Durant l'any 1910 tenen lloc dos fets destacats per al col·lectiu americanista. En primer lloc, la celebració a Amèrica Llatina del primer centenari de la independència. En segon, la creació de la Unió Panamericana de Washington, òrgan representatiu del continent a àmbit internacional, i antecedent de la futura Organització dels Estats Americans (OEA). Tots dos fets duen els empresaris, polítics i intel·lectuals catalans a dissenyar alternatives per frenar possibles sentiments antiespanyolistes a Amèrica Llatina, així com a disminuir la influència que la Unió Panamericana està exercint a les antigues colònies espanyoles.

És en aquest moment que els membres de la Sociedad Libre de Estudios Americanistas i el Club Americano decideixen unir esforços i crear una nova associació en què coincideixin els interessos dels espanyols i dels llatinoamericans. És així com l'abril de 1911 neix la Casa de América de Barcelona.

Membres del Club Americano a l'exterior de la Casa de América de Barcelona, al passatge de Méndez Vigo. A la dreta, en segon terme, Rafael Vehils.
Font: PR-UB

IV

**LA CASA
DE AMÉRICA
DE BARCELONA**

Any 1911. Neix la Casa de América de Barcelona amb la intenció d'establir relacions entre Europa i Amèrica. Aquesta institució serà seu d'antics indians, d'americanistes catalans i dels llatinoamericans establerts a la ciutat. Plantejaments innovadors, solucions originals i vocació internacional són els eixos de la nova associació.

«Este momento es decisivo, la Casa de América es ésta: está vacía. Alguien, al oír esto sonreirá; muy bien, nosotros, constructores, que conocemos el camino, abrimos un Mayor imaginario y escribimos con verdadera unción y un singular espíritu mercantil, dos conceptos: en el Debe ponemos Porvenir y en el Haber, una fecha, la de hoy.» Paraules extretes del discurs de Jacinto Viñas Muxí durant la inauguració de la Casa de América de Barcelona.

És el 10 de març de 1911. La Casa de América de Barcelona es presenta davant la societat barcelonina a la seu del passatge Méndez Vigo. La inauguració és pàgina de portada a *La Vanguardia*.

Jacinto Viñas Muxí, membre destacat del Club Americano, presideix la nova entitat, resultat de la fusió de dues associacions, la Sociedad Libre de Estudios Americanistas i el Club Americano. Donava, així, la benvinguda als assistents.

«Desde dos años há un núcleo de españoles y americanos, no diré entusiastas, porque sería banal, pero sí tenaces, decididos á sellar la fraternidad trasatlántica tan decantada por poetas y prosistas, venimos traba-

jando con ahínco para crear un casal, para edificar una morada solariega, que encienda el ánimo, fecunde los amores y avive la voluntad que ha menester el ideal referido, patrimonio, al parecer, de muchos pueblos de esta vieja y reverenciada Europa, dominio propio, en realidad, de la España inmortal.»

Un dels il·lustres assistents a la festa d'inauguració és l'ambaixador de Mèxic, Federico Gamboa, que encapçala una delegació de pau per correspondre a l'homenatge que Espanya havia tributat a Mèxic amb motiu de les celebracions del centenari de la seva independència.

«Vais á ser el primer americano que atraviesa este umbral. Cuando después de ímprobos trabajos conseguimos la fuerza, el dinamismo suficiente para arraigar en el suelo catalán, dispuesto siempre á toda clase de nobles empresas, decidimos, aún antes de efectuar nuestra instalación, antes de exornar este querido hogar, congregarnos todos en una fiesta íntima.»

«Queríamos entrar, no dos ni tres, sino una pequeña multitud entreverada de hispanoamericanos para tomar posesión de conquista.»
Jacinto Viñas Muxí

El 2 d'abril de 1911, la Casa de América de Barcelona obre formalment les portes al públic. Ho fa com a associació americanista. Dos dies més tard, d'acord amb l'article 4 de la Llei d'Associacions del 30 de juny de 1887, es registren els Estatuts per legitimar-ne la constitució corporativa.

El 20 de maig, la Casa de América de Barcelona organitza un ball d'etiqueta. Els diaris de la ciutat se'n fan ressò. Les cròniques socials descriuen l'arribada al «bonic palauet» de carruatges i automòbils. La festa, amb un esplèndid sopar, reuneix les personalitats més selectes de la ciutat i la nombrosa i distingida colònia americana. Una orquestra allarga la festa fins a la matinada, alternant valsos i rigodons amb *two-steps* i la cadenciosa dansa porto-riquenya. Un dia abans d'aquesta crònica social es publica a *La Vanguardia* l'anunci següent:

«A punto de terminarse la organización de la Casa de América, la Junta directiva de dicha entidad lo hace saber a los americanos residentes en esta ciudad y a cuantos sientan simpatía por el ideal hispano americano o tengan interés en la vinculación comercial con aquellas naciones

transatlànticas, a fin de que se den por invitados a concurrir y colaborar en la acción que ahora se inicia, aún cuando, por circunstancias fáciles de comprender, por el inmenso trabajo que supone organizar tan vasta empresa, no hayan sido requeridos de modo expreso y personal.» (*La Vanguardia*, 19-v-1911).

PRESÈNCIA DEL COS DIPLOMÀTIC

El 27 d'abril de 1911, la primera Junta directiva de la Casa de América convoca els cònsols americans per constituir el Consell d'Honor. Una de les funcions més importants d'aquest òrgan és donar el vistiplau a l'hora de nomenar el director de l'associació. El primer va ser Rafael Vehils, que ocuparà el càrrec fins al 1959, any de la seva mort.

Primer Consell d'Honor de la Casa de América de Barcelona

Alberto L. Gache (Argentina)
Joaquín Porta, en representació del cònsol Raymundo de Sá Valle (Brasil)
José Daurella y Rull (Bolívia)
Eusebio Cortés Gregory (Colòmbia)
José Cruixent Borrell (Costa Rica)
Joaquín Alsina (Cuba)
Goycoolea Walton (Xile)
Enrique Deschamps (República Dominicana)
Leonidas A. Jerovi (Equador)
Henry Mc Bride en representació del cònsol Mr. Morgan (Estats Units d'Amèrica)
Jaime Fortuny y Durán en representació del cònsol Ricardo Gómez Carrillo (Guatemala)
Víctor de Cuadra (Honduras)
Salvador Castelló (Estats Units Mexicans)
Manuel Ignacio Terán (Nicaragua)
Vicente Vilalta (Panamà)
José Morillo (Paraguai)
Manuel María Moragas Manzanares (El Salvador)
Pedro Company (Perú)
Rafael Vehils en representació de Lucas Rodríguez (Uruguai)
Víctor A. Rodríguez (Veneçuela)

Portada de *La Vanguardia* del 2 de març de 1911, on la Casa de América de Barcelona és notícia.

Alberto L. Gache, cònsol d'Argentina, expressa en aquesta primera reunió que la Casa de América de Barcelona està destinada a: «Irradiar mucha luz en lo futuro, como que vá a cobijar en su seno el pensamiento de América, de esa América tan calumniada compuesta de hombres libres que luchan afanosamente preparando el porvenir, y que entreven á sus respectivas nacionalidades grandes y gloriosas. Un fin nobilísimo lleva la nueva institución: esparcir ideas que unan en un solo sentimiento de grandeza, en un generoso ideal de confraternidad y de amor á los pueblos latinoamericanos y la madre España.»

En efecte, la Casa de América de Barcelona, i així ho reflecteix als Estatus, es presenta sempre com una entitat neutral, molt diplomàtica quan es tracta d'opinar sobre determinats aspectes polítics americans.

«La Casa acogerá desde luego toda manifestación de progreso y de conformidad hispanoamericana. Quedan excluidas de ella, sin embargo, las discusiones que versaren sobre objetos ó asuntos políticos ó religiosos, á los cuales será completamente ajena, sin que pueda la Casa tomar parte en acontecimiento público de dicho carácter, no estando expresamente autorizada para ello la Junta general.»

L'agost de 1912 l'entitat americanista catalana és declarada d'utilitat pràctica per Reial Ordre en els termes següents: «En atención a la bondad del pensamiento y la actividad con que lo realiza, fomentando a la vez los estudios americanistas y las relaciones comerciales». Rafael Vehils és considerat pels seus contemporanis, entre ells el fotògraf de premsa Alejandro Merletti, com un «explorador americà».

«Al gran esploratore americano Signor Raffaele Weyls, suo ammiratore e amico, A. Merletti». Dedicatòria del fotògraf italià, Alessandro Merletti (1860-1943), a R. Vehils. A la fotografia, conservada en mal estat, veiem Rafael Vehils, (centre), amb Frederic Rahola (dreta), en un sopar celebrat l'any 1912. Font: FJV

L'ORIGINALITAT DE LA CASA DE AMÉRICA

L'associació sorgida a Barcelona destaca per ser la primera que uneix espanyols i llatinoamericans en una mateixa entitat. Destaca, també, la preocupació dels seus socis per la literatura, l'art i el comerç; una herència dels interessos diferenciats que tenien els membres del Club Americano i els de la Sociedad Libre de Estudios Americanistas. Per aquest motiu, la Casa de América de Barcelona es divideix en dues seccions. La primera, anomenada Cámara de Comercio, representa l'esperit del Club Americano i guia els interessos dels socis que es dediquen al comerç i a l'exportació. L'altra secció, força més cultural, es diu Instituto de Estudios Americanistas, i es fa ressò de l'ideari dels antics membres de la Sociedad Libre de Estudios Americanistas, fundadors de la *Revista Comercial Iberoamericana Mercurio*, i representants del món acadèmic de la ciutat comtal. Aquesta secció, més il·lustrada, va dictar un reglament el 27 de setembre de 1911, on expressaven la clara intenció de crear un arxiu americanista de referència europea a Barcelona.

Els socis de l'entitat americanista són, en general, molt actius. Tenen un paper fonamental en la direcció i la promoció de la Casa de América de Barcelona a la ciutat. Molts d'ells es converteixen en accionistes, i adquireixen cèdules nominatives pel valor de 100 pessetes cada una –amortitzables a partir de 1914–, a través de les quals l'entitat se sosté econòmicament durant els primers anys.

La Casa de América de Barcelona aviat desperta l'interès d'editors, publicistes, polítics, intel·lectuals i empresaris, molts d'ells aristòcrates

Les esposes dels membres de la Casa América de Barcelona acompanyen els seus marits a totes les activitats de l'entitat. Aviat formen la Junta de Damas de Montepío i les seves filles, hereves de l'alta burgesia catalana, creen la Junta de Señoritas Auxiliares. En general, les dones treballen per mantenir l'àmbit de sociabilitat de la Casa de América, organitzant-hi recepcions, tertúlies i celebracions. Les seves funcions socials tenen una gran importància, ja que ajudaran a enfortir els vincles empresarials i polítics entre els diversos grups familiars presents a l'associació.

La Junta de Señoritas Auxiliares de la Casa de América de Barcelona.
Font: PR-UB

Aviat la Casa de América de Barcelona comptarà amb una nodrida col·laboració, tant de la banca local com del món empresarial. Donen el seu suport a la recent associació americanista, entre d'altres, la Banca Marsans, el Banco Hispano Colonial, el Banco Hispano-americano, el Banco Urquijo, el Banco Zaragozano, la Compañía Transatlántica, la Compañía General de Tabacos de Filipinas, la Compañía Hispanoamericana de Electricidad (CHADE), La España Industrial, La Maquinista Terrestre y Marítima, La Seda de Barcelona SA i Manufacturas Sedó SA. També altres empreses com Ford Motor Ibérica, Hispanoamericana Transacciones, i els hotels Avenida Palace i Ritz. Cal destacar el suport de l'editorial Gustavo Gili SA i de l'Editorial Maucci, així com l'ajut constant de la Diputació de Barcelona i de l'Ajuntament de Barcelona.

La vinculació de prohoms i grans empreses amb l'associació és força destacable. Editors, publicistes, intel·lectuals, banquers, polítics i empresaris de tota mena configuren la llista de socis. Cal destacar, però, l'actuació de Francesc Cambó, mecenes de l'associació i president de la Compañía Hispanoamericana de Electricidad (CHADE), i de Rafael Vehils, director de l'entitat i de l'empresa que es convertirà en el puntal econòmic més important de la Casa de América de Barcelona.

VINCLES INTERNACIONALS

La Casa de América és l'única entitat espanyola inscrita a la Unió Internacional d'Associacions de Brussel·les. El seu Manifest circula per arreu d'Europa i del continent americà, fent públics els seus ideals i propòsits innovadors, i dóna a conèixer els serveis que proporciona a particulars i empreses.

Un altre dels aspectes que il·lustra la vocació internacional de la Casa de América de Barcelona és la designació de delegats a l'altra banda de l'Atlàntic. Triats entre empresaris, comerciants o polítics establerts al continent americà, aquesta xarxa de corresponsals envia tota mena de dades d'interès econòmic i polític a Catalunya i col·labora amb l'edició de la *Revista Comercial Iberoamericana Mercurio*. Aquests delegats, representants de l'associació a tots els països americans (des d'Argentina fins a Canadà), tenen una funció cabdal fins poc abans de 1936. Sovint, ser delegat de la Casa de América és un pas previ per ocupar els càrrecs de cònsol i vicecònsol a l'altra banda de l'Atlàntic. Els delegats envien llibres especialitzats a la seu de la Casa de América,

Agendes personalitzades de Francesc Cambó i Rafael Vehils amb la imatge corporativa de la Casa de América de Barcelona.
Font: PR-UB

informen sobre les característiques del territori, expliquen quines inversions mercantils es poden fer a cada país, comenten l'opinió que tenen els americans d'Espanya i les relacions dels països americans amb altres estats europeus i, el més important, fan arribar a Barcelona informes confidencials. No tots els socis poden disposar dels reculls informatius sobre aspectes comercials, culturals o polítics. L'accés lliure és per als membres de l'entitat que aporten una quota econòmica més elevada. Els que no ho fan només tenen accés a la informació, de lliure consulta, que es classifica a la biblioteca de la Casa de América de Barcelona.

Tot i la seva disponibilitat, els delegats solen esmentar en els informes les actituds negligents del govern espanyol i la incapacitat dels exportadors peninsulars per assegurar la presència mercantil i inversora a Amèrica. El delegat a la capital de Perú, Luis G. Fàbrega i Amat, escriu l'octubre de 1918:

«Malaauradament, podem notar, que fins fa poc, Espanya no se n'ha adonat de la importància que té pel seu comerç i el seu avenir, tenir presents les aspiracions del comerç espanyol a les diferents places comercials del món, especialment a l'Amèrica espanyola, oi mercès la desídia de les nostres autoritats, hem vist com quedaven enrere els nostres articles a tots els mercats sudamericans.»

País	Delegats de la Casa de América de Barcelona al continent americà
Argentina	Antonio P. Aleu; Juan Torrendell; Antonio Freixas; Ricardo Monner Sans; Gervasio Díaz; José González; Benito Fernández; José Quintana; Pedro Tarrabadella; Manuel Cepeda; Heriberto Martínez; Salvador del Río i Cía.; Carlos Valenzuela Godoy Cruz; Emilio Martín; Asociación Española de Socorros Mutuos de Tucumán
Uruguai	Víctor Arcelus (Helguera, Arcelus y Cía., importadors de teixits); Nicolás Inciarte; Bartolomé Tomás i Moll; Salvador García; Luis Nouriño; Mariano Comas; Ángel Gelpi
Paraguai	Camilo Pérez Pérez; Carlos Santos
Brasil	Miguel Martín Romero; Celestino Cereijo; Luis Pérez; Federico Pastor; Manuel Sobrino; José Tous Roca;

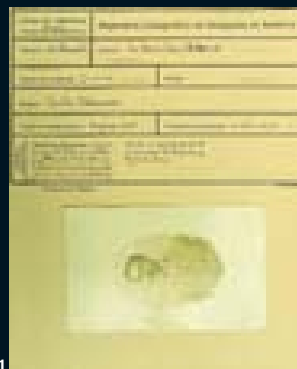
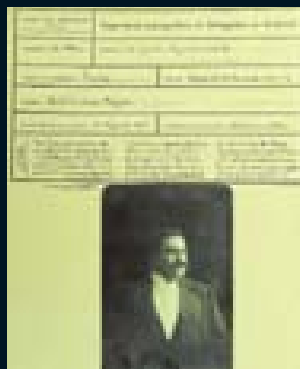
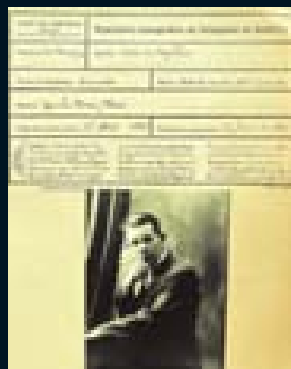
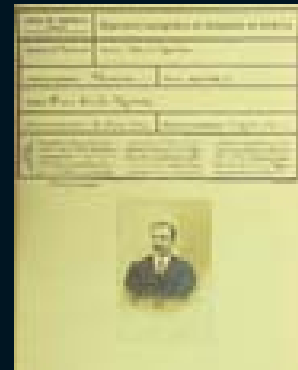
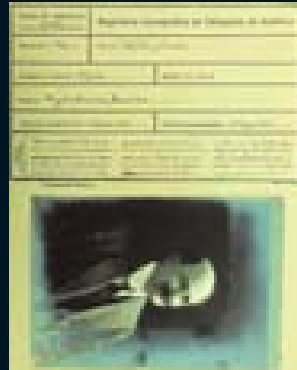
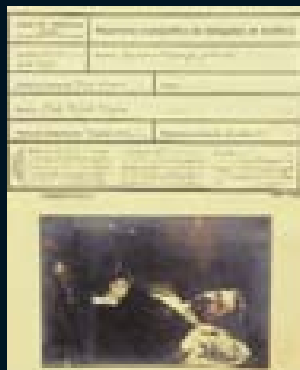
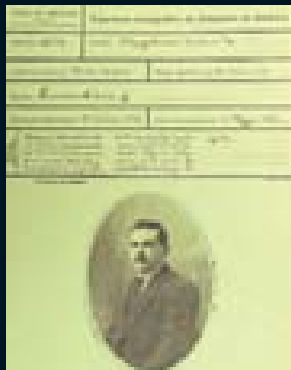
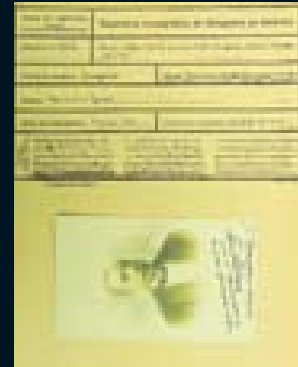
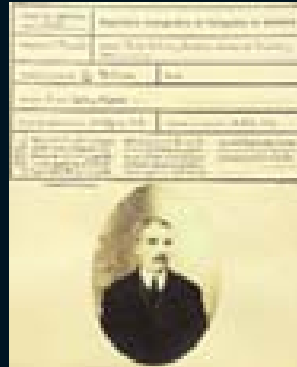
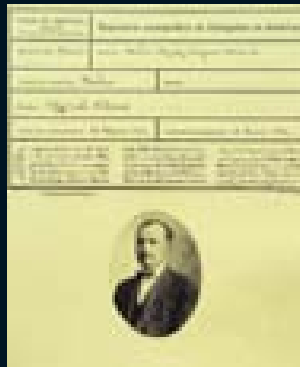
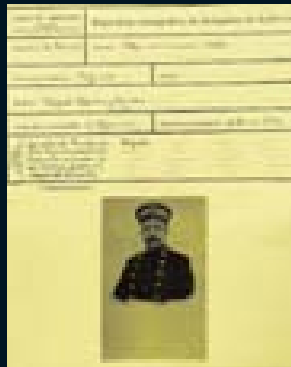
	Nicasio Martínez y Fernández; Luis Sanz Quintana; Adolfo Morales de los Ríos; Secundino Troncoso; Aurelio V. García; Juan Díaz de la Rocha; Joaquín Martí; Francisco Jaime
Xile	D. M. Casanovas; Martín Pinedo; Bartolomé Balanda; Francisco Cañas; Fernando Daza y Nandó; Domingo Figueras; Manuel J. Masalías; Manuel Lueje; Bernardino Corral; Armando Fernández Valverde; Francisco Jaime
Bolívia	José Spa; Matías Mendieta; José Truniger; T. Crusellas Bach; Enrique Ruiz; José Oller
Perú	Humberto Artadi; Luis G. Fábrega y Amat; Justo Bernachea; José Eguren i Eguren; J. Alberto Bellido; José Altimira Mota
Equador	Pedro Maspons Camarasa; Jaime Tomás de Verdaguer García; José María Prats; Francisco Dalmau
Colòmbia	Tiburcio Anitua; Carlos Restrepo; José Carulla; José Sacasses Munné; Francisco Márquez
Veneçuela	Alberto Fernández; Carlos Villanueva; Julio Añez; Juan Call i Marros
Panamà	Juan Ansola Martínez
Nicaragua	Vicente Rodríguez
El Salvador	Manuel S. Gutiérrez; Pedro S. Fonseca; Abraham Ramírez Peña
Costa Rica	Mariano Álvarez Melgar; Manuel García
Hondures	Antonio Fernández Fontecha
Guatemala	José Antonio Camacho; Federico J. Matéu
Haití	León Gouraige
República Dominicana	Domingo Hernández; Francisco Moll Llorens; José de C. Ariza

Cuba	Faustino Álvarez; Pedro Urquiza Bea; Ramon Planiol i Claramunt; Antonio de la Peña i Reyes; Miguel Pont; Manuel Arca Campos
Mèxic	Rogelio Suárez; Faustino Díaz Caneja; Cipriano González Bravo; Eduardo de Noriega; Diego Carrasco; Pedro Granada; Germán García Chavarrí; Francisco Ibarguengoitia; Federico de Sisnega
Estats Units d'Amèrica	Rafael Díez de la Cortina; Luis Llsansó Caciña; Rafael Marín Delgado; Javier Esteve; Alejandro Nisbal i Casas; Antonio Sánchez de la Sierra; Andrés Iglesias Pelayo; Juan Carlos Cebrián; Antonio Rafael Véjar Puerto Rico (EUA): José María Lomban Peña; Antonio Álvarez Navas Filipines (EUA): Manuel Pérez de Olaguer Feliú; Luis Llsansó Caciña; Buenaventura Guamis Admetlla; Lorenzo Bello
Canadà	Juan Pijoan

DESPRÉS

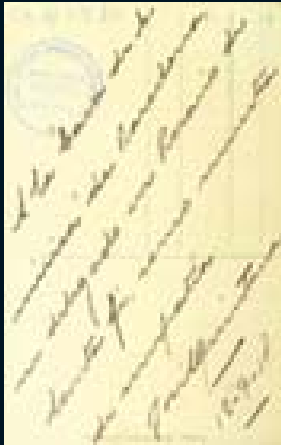
Mapa dels delegats de la Casa de Amèrica de Barcelona. *Archivo general de economía número 1.*
Font: CAMEC

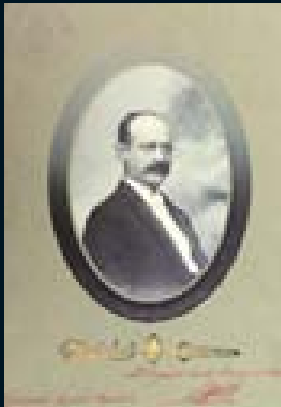
Repertori iconogràfic dels delegats de la Casa de Amèrica de Barcelona.

Font: PR-UB

- 1- Brasil: Miguel Martín Romero (Manaos)
- 2- Brasil: Manuel Sobrino (Bahia)
- 3- Veneçuela: Juan Coll Morros (Bolivar)
- 4- Xile: Bernardino Corral (Concepción)
- 5- Xile: Francisco Jaime (Punta Arenas)
- 6- Estats Units d'Amèrica: Rafael Marin (Nueva Orleans)
- 7- Mèxic: Rogelio Suárez i Fernández (Campeche i Yucatán)
- 8- Panamà: Juan Ansolá Martínez
- 9- Paraguai: Camilo Pérez Pérez (Asunción)
- 10- Perú: José Altimira Mota (Iquitos)
- 11- Veneçuela: Carlos Villanueva (Cumaná)

1

2

3

Repertori iconogràfic dels delegats de la Casa de América de Barcelona.

Font: PR-UB

1- República Argentina: José Quintana (Rosario). Fotografia i dedicatòria al revers

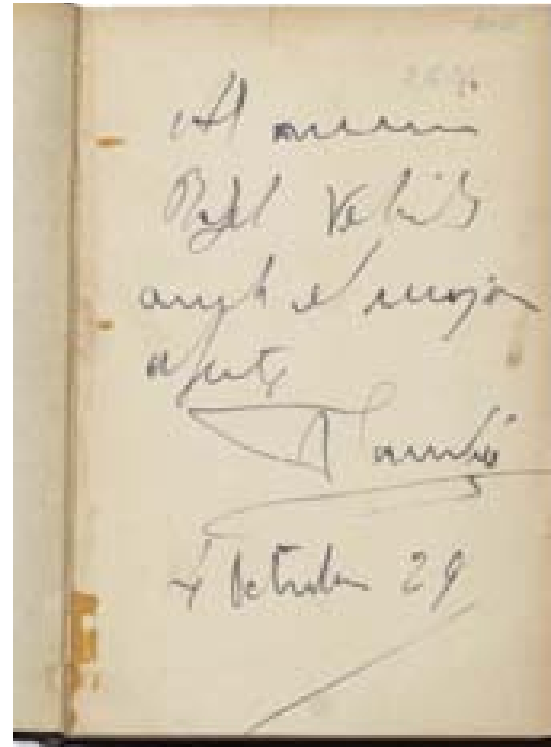
2- República Argentina: Emilio Martín (Corrientes)

3- Perú: Luis Fábrega (Lima)

DE LA I GUERRA MUNDIAL

Les conseqüències de la primera gran guerra són nefastes per a la Casa de América de Barcelona. Fins en aquest moment, l'entitat americanista té uns 500 socis. A partir de 1916 molts membres pateixen dificultats econòmiques, i es donen de baixa de l'entitat. La manca de recursos obliga els 300 socis que resisteixen la crisi a abandonar la seu de Méndez Vigo, i començar un periple per diferents espais de la ciutat. És gràcies als ajuts públics que l'entitat pot continuar endavant en aquesta complexa etapa.

Un cop acabada la guerra, la Casa de América amplia el seu interès geo-

Dedicatòria de Francesc Cambó a Rafael Vehils, en el llibre de Cambó *Las Dictaduras* (Buenos Aires, 1929).
Font: FJV

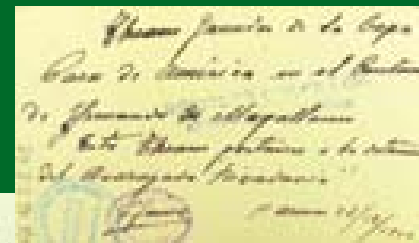
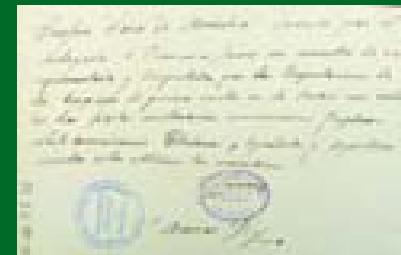
gràfic i incorpora noves activitats. L'any 1918 l'associació crea una secció dedicada a Filipines, amb una destacada participació de la Compañía General de Tabacos de Filipinas. Dos anys després, el delegat de Punta Arenas, Francisco Jaime, lidera una experiència important: organitza la «Copa Casa de América» en el marc de la commemoració del IV centinari del descobriment de l'estret de Magallanes. Durant els últims dies de l'any 1920, se celebra un campionat de futbol i hi participen les tripulacions dels cuirassats anglès, nord-americà, xinès, espanyol i argentí presents a l'estret en aquest moment. L'equip guanyador de la «Copa Casa de América» és la tripulació argentina del cuirassat Rivadavia, que s'emporta el trofeu el 28 de desembre de l'any 1920.

El 1923 la Casa de América de Barcelona organitza una de les activi-

Acta de la reunió de la secció de Filipines de la Casa de América, celebrada el 5 de gener de 1918, i que recull el nomenament de Frederic Rahola, com a president d'aquella secció.

Font: CAmeC

La tripulació del cuirassat Rivadavia (Argentina) guanyadora, l'any 1920, de la «Copa Casa de América». En els reversos de les fotografies originals s'hi expliquen els detalls.

Font: PR-UB

tats més importants des de la seva creació: el I Congrés de Cambres de Comerç Iberoamericanes, celebrat a Madrid l'1 d'abril. El Congrés és presidit per Alfons XIII que dóna, així, un clar suport reial a la iniciativa catalana.

Sessió inaugural del I Congrés de Cambres de Comerç Iberoamericanes, celebrat l'1 d'abril de 1923.
Font: PR-UB

També és a la dècada dels anys vint que la Casa de América –aprofitant que Francesc Cambó és aleshores ministre de Foment (primer) i ministre d'Hisenda del govern espanyol (després), que acaba de fundar la Compañía Hispanoamericana de Electricidad, CHADE– es decideix a projectar una seu de gran prestigi ubicada al Portal de la Pau, amb façanes laterals al passeig de Colom i al carrer de Josep Anselm Clavé. Tot i que aquesta gran seu no serà mai una realitat, torna a despertar l'interès de les empreses i a finals de la dècada l'entitat americanista arriba a tenir 700 socis individuals i 400 socis corporatius.

NOUS ESTATUTS PER

A UN PROCÉS D'INTERNACIONALITZACIÓ

El 1928, la Casa de América –per tal de reforçar el seu paper dins l'àmbit internacional– decideix canviar de nom i transformar el contingut dels seus Estatuts. En aquesta època, els instituts es consideren més rellevants des d'una perspectiva política i acadèmica. És per això que l'associació americanista passa a dir-se IDEA-Casa de América (IDEA són les sigles de l'Instituto de Economía Americana), encara que els contemporanis prefereixen sempre el nom original.

La Casa de América torna a viure anys de creativitat i acció en diferents fronts. Així, un any després organitza una important Conferència de Cambres i Associacions Espanyoles de Comerç a Amèrica. Coincidint amb aquest nou impuls, l'entitat es trasllada al número 28 de la Via Laietana, a un edifici propietat de Francesc Cambó. Es dissenya també un projecte ambiciós que demana un superfície de 2.000 metres quadrats: el primer Museu Permanent de Productes Naturals i Recursos Econòmics d'Amèrica. La finalitat d'aquest museu és incentivar els productors i comerciants espanyols per vincular-los a Amèrica.

«Las cajas se van colocando en uno de los Palacios de la Exposición. Estamos sin Pabellón y con más de cien cajas llenas de muestras.» Enrique Deschamps

A Barcelona es van rebent mostres enviades des de gairebé tots els països americans. Amb l'objectiu d'oferir material especialitzat per al museu americanista, s'envien caixes des de Mèxic, Colòmbia, El Salvador, Brasil, la República Dominicana, els Estats Units, etc. La mostra, que es vol inaugurar aprofitant l'Exposició Universal de 1929, constarà de matèries primeres i articles en brut de tots i cadascun dels països americans.

«(...) Ni geográficamente ni industrialmente puede ser Sevilla centro apropiado para el caso, sino todo lo contrario... Es del todo indiscutible que Barcelona es el punto de España por excelencia para el desarrollo de la citada obra.»

Amb aquestes paraules, Enrique Deschamps, el dissenyador de l'espai

museístic, defensa sense èxit el que ha de ser el primer museu econòmic americanista d'Espanya, que no desperta l'interès del govern espanyol. Malgrat que el mostrari és complet, el museu no es materialitza i s'ajorna *sine die* per motius econòmics. El material rebut mai no s'aprofita.

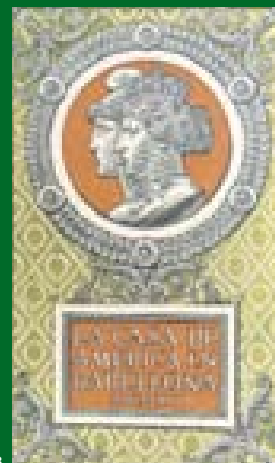
Les administracions catalanes, que fins aquest moment han donat suport econòmic a la Casa de América, deixen de fer-ho. Al 1931, l'Ajuntament de la ciutat deixa de subvencionar l'entitat i la Generalitat redueix en un 50% la seva aportació, que passa de 10.000 a 5.000 pessetes.

MÉS PROJECTES DE RENOM

El 1932, durant la II República espanyola, Francesc Macià, president de la Generalitat de Catalunya, presideix la creació del Superior Patronato de la Casa de América. Durant el seu discurs presenta Barcelona com a port natural d'entrada dels productes americans i l'entitat catalana com a protagonista indispensable d'aquesta empresa col·lectiva. En referència a la futura zona franca, que aviat es construirà a la ciutat comtal, diu durant el seu discurs:

«Amb aquesta obra serà possible que els americans aportin les matèries primeres i construeixin les fàbriques necessàries, sempre que Catalunya subministri la mà d'obra indispensable i l'organització comercial, la qual cosa serà en benefici de tots.»

En els propers anys aquestes i altres il·lusions de la innovadora entitat americanista catalana es veuran interrompudes definitivament amb l'esclat de la Guerra Civil espanyola.

- Fulletons publicats per la Casa de América de Barcelona:
- 1- Asociación Internacional d'Expansió Econòmica Iberoamericana, Estatuts i reglament intern. Barcelona, 1924.
 - 2- Informació espanyola a la premsa americana, Servei cablegràfic diari, Casa de América, Associació Internacional Iberoamericana. Barcelona, 1920.
 - 3- «La Casa de América en Barcelona. Asociación Internacional Iberoamericana, orientación, estructura y organización». Barcelona, 1919.
 - 4- «La Casa de América: bosquejo histórico y descriptivo», Barcelona, 1911.

Diverses imatges que il·lustren la vida social a la Casa de América de Barcelona. Membres i convidats de l'associació a la seu del passatge Méndez Vigo, l'any 1911.
Font: PR-UB

S.A.R.Dª ISABEL DE BORBÓN
Infanta d'Espanya

«La infatigable acción de la Casa de América es excelso patriotismo.»

Excm. Sr. CONDE DE ROMANONES
President del Consell de Ministres

«Aplaudo sin reservas la obra de esa asociación, llamada a acrecentar el caudal de hechos eficaces para estrechar los lazos con los pueblos de Ultramar.»

Excm. Sr. FRANCESC CAMBÓ
Exministre i Diputat

«Me adhiero a la empresa, que considero de una oportunidad y de una urgencia indiscutibles.»

Excm. Sr. RAFAEL ALTAMIRA
Senador del Regne. Professor de la Universitat Central

«La Casa de América está llamada a influir con claridad en el propósito de ligar nuestra vida nacional con la de los pueblos americanos de origen español.»

Hon. Sr. FRANCISCO GINER DE LOS RÍOS
Professor de la Institución Libre de Enseñanza

«Me adhiero a cuanto se propone realizar la Casa de América. Las peculiaridades de su organización tienen un cierto sello de novedad.»

Ihm. Sr. JACINTO BENAVENTE
Escriptor i Diputat

«Mi adhesión incondicional al laudable pensamiento de la Casa de América, que es de verdadera importancia para el porvenir de España en América.»

Hon. JOAN MARAGALL
Escriptor

«La organización de la Casa de América me parece una obra de gran importancia que seguramente será útil para el objeto que se propone. Tal como yo la veo y la siento puede producir resultados inestimables.»

Ihm. Sr. BENITO PÉREZ GALDÓS
Escriptor i exdiputat

«Me asocio a los proyectos y a los trabajos de la Casa de América. ¡Ojalá existiesen en España muchas instituciones como esa!»

Hon. Sr. JOSEP CARNER
Escriptor

«La Casa de América me parece una obra completa que exige imperiosamente el patriótico concurso de todos.»

Hon. Sr. GREGORIO MARTÍNEZ SIERRA
Escriptor

«Aplaudo con entusiasmo la fundación de esta Casa, y hago votos porque, aunándose todos los esfuerzos, sea la Casa de América el centro de todas las inteligencias de España y el continente colombiano.»

Excm. Sr. J. FIGUEROA ALCORTA
Expresident de la República Argentina

«Formulo los más sinceros votos para el éxito de sus trabajos, que nos permitirán mancomunar esfuerzos en bien recíproco y general.»

Hon. Sr. MANUEL UGARTE
Escriptor argentí

«En cien años la simiente ha sufrido modificaciones fundamentales, un hábito nuevo emana de los territorios que descubrió Colón. Las jóvenes Repúblicas se han improvisado una personalidad vigorosa e indiscutida; pero si auscultamos el hervor de estos pueblos, sentimos latir aún la respiración de España. Eso es lo que conviene mantener y fortificar para bien de todos.»

Hon. Sr. ALBERTO I. GACHE
Cònsol general de la República Argentina. Degà dels senyors cònsols americans acreditats a Barcelona

«La Casa de América es, a mi juicio, una institución destinada a irradiar mucha luz en lo futuro, uniendo la previsión y la energía, la inteligencia cultivada y la esencia activa y práctica, unión que concentra todo aquello que hay de mejor en la naturaleza humana.»

Hon. Sr. JOSÉ ENRIQUE RODÓ
Escriptor uruguaià

«Si en algo pueden contribuir mi nombre y mis fuerzas a la realización de idea tan alta y generosa, yo me pongo en absoluto a la disposición de la Dirección de esa Sociedad, asegurándola que ningún título halagará en mayor grado mi orgullo que el de haber cooperado eficazmente a su grande obra.»

Hon. Sr. M. DE OLIVEIRA-LIMA
Escriptor. Ministre plenipotenciari dels Estats Units de Brasil

«Para mí será un gran placer colaborar en esa empresa y contribuir a que sea conocida si se basa, como creo, en una sana y superior inteligencia del internacionalismo ibero-americano.»

Hon. Sr. ALCIDES ARGUEDAS
Escriptor. Diplomàtic i Diputat de la República de Bolívia

«Me adhiero a sus propósitos, y felicito a los directores por haberlos asentado en esa gran capital, Barcelona, de nobles y hermosas iniciativas, reputada por la energía de su esfuerzo.»

Hon. Sr. FELIPE SASSONE

Escriptor peruà

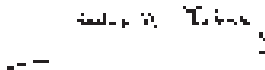
«Para contribuir a que América conserve siempre el amoroso respeto que debe a la Vieja Conquistadora, para hacer que España ame y conozca mejor a nuestra América, yo tengo y tendré siempre un enorme caudal de energías, de actividad y de entusiasmo, que pongo, desde luego, al servicio de esa simpática obra.»

Hon. Sr. CARLOS R. TOBAR

Ministre Plenipotenciari de la República de l'Equador

«Ese organismo surgió como natural consecuencia del deseo vehemente que experimentan los pueblos del continente americano de origen español y la madre patria de estrechar los vínculos de solidaridad con que los ligara la naturaleza y la historia, mediante un acercamiento cordial y un continuo cambio de ideas.»

Excm. Sr. ANTONIO GÓMEZ RESTREPO

Escriptor. Ministre de Relacions Exteriors de Colòmbia

«Aplaudo con el más vivo entusiasmo del propósito que anima a esa institución, poniéndome desde ahora a las órdenes de la Dirección para cuanto estime oportuno, haciendo votos por el éxito feliz del noble y trascendental pensamiento.»

Excm. Sr. SANTIAGO PÉREZ TRIANA

Ministre Plenipotenciari de Colòmbia

«En mi calidad de americano y de amante de España, no puede menos de complacerme la labor que la Casa de América tiene entre manos, y por mi parte haré cuanto a mi alcance esté para su buen éxito.»

Excm. Sr. GIL FORTOUL

Expresident de la República. Ministre Plenipotenciari de Venezuela

«Si el proyecto se mantiene en los límites de su programa, como indudablemente sucederá, la empresa será honrosa, y yo desde luego expreso para ella mis más cordiales sentimientos.»

Excm. Sr. BELISARIO PORRAS

Expresident de la República de Panamá

«Quisiera poder corresponder como se merece al esfuerzo de esa asociación, pues para mí es gratísimo contribuir al mayor acercamiento de estas repúblicas con la madre patria. Desde luego habré de prestarle atención y deséole buen éxito.»

Excm. Sr. R. FERNÁNDEZ GUARDIA

Exministre de Relacions Exteriors de Costa Rica

«Los propósitos de la Casa de América me parecen excelentes. El espíritu de solidaridad ibérica representa para los españoles y americanos de tronco común uno de los intereses y una de las aspiraciones más nobles y principales.»

Hon. Sr. FROILÁN TURCIOS

Exministre de la República d'Hondures

«Considero muy estimables los propósitos de esa institución que considero necesario difundir lo más ampliamente posible en estos pueblos.»

Hon. Sr. RUBÉN DARÍO
Escritor nicaragüenc

«No puedo menos que aplaudir con todo entusiasmo la obra que realiza la Casa de América. La idea principal lleva a altos y generosos propósitos, y el haberse establecido la institución en Barcelona es una garantía de actividad. Para ella será siempre mi cooperación más entusiástica.»

Excm. Sr. J. YVES LIMANTOUR
Ministre d'Hisenda de la República de Mèxic

«Grande es mi deseo de colaborar en tan vasta empresa como la que se propone la Casa de América, caracterizada sobre todo por el nuevo sentido con que considera el problema de la solidaridad ibero-americana.»

Excm. Sr. FEDERICO GAMBOA
Exambaixador extraordinari de la República de Mèxic

«La Casa de América será la puerta de oro por donde entrarán todos los americanos que a España acudan.»

Hon. Sr. AMADO NERVO
Diplomàtic i escriptor de la República de Mèxic

«Considero de sabia y de vasta trascendencia la labor que se viene realizando en esa Casa de América. Llama la atención al tratar con sus directores la comprensión que denotan de nuestras cosas y de nuestros problemas.»

Hon. Sr. RAFAEL MONTORO
Secretari de la Presidència de la República de Cuba

«Enteramente de acuerdo con los fines y propósitos de esa Asociación, le envío mis votos por el mayor éxito en su meritorio esfuerzo.»

Hon. Sr. ALFONSO HERNÁNDEZ CATÁ
Escritor cubà

«Me adhiero a ella de un modo sincero, confiando verla en breve fuerte y robusta. Mis felicitaciones a sus directores que dan la sensación de algo firme, silencioso y metódico.»

Excm. Sr. FEDERICO HENRÍQUEZ Y CARVAJAL
Secretari d'Estat de la República Dominicana

«La Casa de América como sereno y alto exponente de una organización internacional es de alcance civilizador merced a su programa de solidaridad social y jurídica ibero-americana.»

Hon. Sr. E. V. D. RÓBINSON
Economista. Professor de Columbia University de New York. Facultat de Ciències Polítiques

«La Casa de América merece mis simpatías por los amplios puntos de vista y buen sentido en que se desarrolla. Tal como está organizada forzosamente ha de tener buen éxito. Por esta causa, me alegraría que la Casa de América incluyese a los Estados Unidos en su radio de acción.»

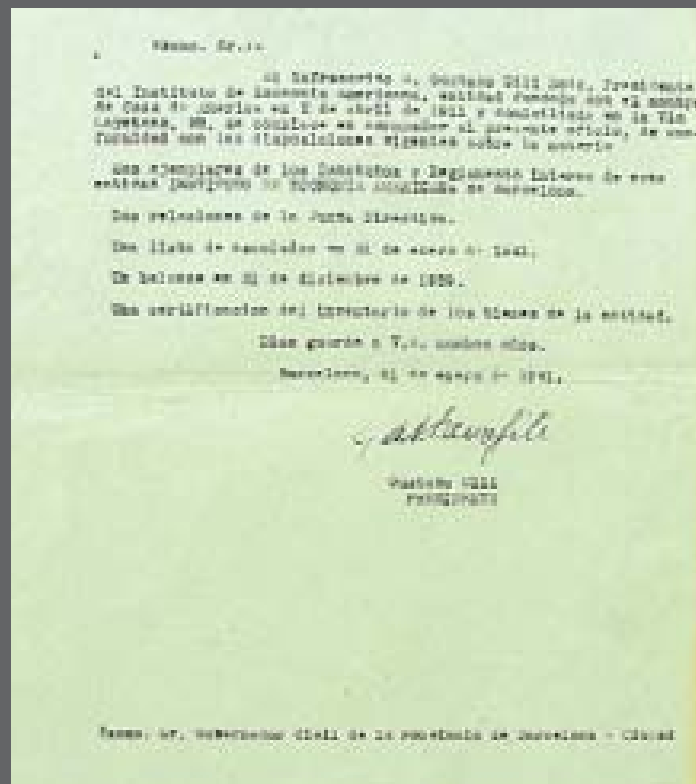
**D'IBEROAMÈRICA
A HISPANOAMÈRICA**

Finalitzada la Guerra Civil la posició de la Casa de América de Barcelona és complexa. Són anys en què l'entitat ha de lluitar per sobreviure. Alguns dels seus màxims dirigents troben en el continent americà el seu destí.

Durant el conflicte bèl·lic espanyol, i amb la derrota republicana, la Casa de América de Barcelona pateix una situació delicada. L'associació, que rep el suport del govern republicà de Francesc Macià, i que promou durant aquests anys previs a la Guerra Civil la creació d'un Superior Patronat format per cambres de comerç i associacions americanes, viu l'absència de dos dels seus pilars més representatius, Francesc Cambó i Rafael Vehils, que trien Argentina com a país de destí.

DIFICULTATS ECONÒMIQUES

L'entitat americanista prova de reorganitzar-se al voltant de l'editor Gustavo Gili, el qual intenta que les activitats habituals de la Casa de América de Barcelona continuïn. Un intent impossible de dur a terme perquè l'associació americanista es troba sota mínims. Sense fons econòmic, la nova direcció ha de rescindir el contracte dels treballadors, vendre les màquines d'escriure de les oficines i la biblioteca, i malvendre el paper vell. No obstant això, Gili no decau i, en qualitat de president, es dirigeix al governador civil de la província de Barcelona, i li mostra el seu interès perquè l'entitat torni a rebre el suport institucional.

Reproducció de la carta enviada per Gustavo Gili al governador civil de la província de Barcelona el 31 de gener de 1941.
Font: CAMEC

Per fer-ho, envia una carta el 31 de gener de 1941 en què indica les publicacions, els balanços interns, les llistes de socis, els reglaments i els Estatuts de la Casa de América de Barcelona i especifica l'inventari dels seus béns, conservats gràcies al recolzament del cos consular llatinoamericana durant el conflicte entre el 1936 i el 1939.

Tot i els esforços per recuperar l'empenta del passat, la Casa de América de Barcelona es veu eclipsada per les noves institucions del règim franquista

L'ideal iberoamericà defensat sempre per la Casa de América de Barcelona perd força davant l'ideari hispànic del nou escenari franquista. L'entitat catalana es veu eclipsada per l'Institut de Cultura Hispànica que neix de la mà de Manuel Fraga, un any després de la mort de Cambó a Argentina. Aquesta institució franquista desplaça la Casa de América de Barcelona, i obre el 1948 una delegació a la ciutat comtal, sota el nom de Instituto de Estudios Hispánicos de Barcelona (IEHB).

UNA INAUGURACIÓ CERIMONIAL PER L'IEHB

Entre els primers socis fundadors de l'Institut de Estudios Hispánicos de Barcelona hi ha Antoni Romeu, Miguel Siguán, J. Roig, Ciprià Montserrat, Felip Mateu Llopis, Pere Font, Delfín Escolà, Joaquim Forn, Claudi Colomer, Esteve Molist, Juan Carandell, Ramon Viladas i el prevere Joan Tusquets Terrats.

Els dies 14 i 15 de maig de 1948 se celebra la inauguració de l'IEHB. La sessió inaugural té lloc al Saló Daurat de la Diputació (Palau de la Generalitat), sota la presidència del ministre d'Afers Exteriors, Alberto Martín Artajo, i l'atenta mirada d'alguns ambaixadors llatinoamericans. El 15 de maig se celebra la festa inaugural a l'edifici de la Llotja de Mar.

Juan Carandell i Marimón assumeix la presidència de la nova entitat des de la primera Junta de l'IEHB. En aquest acte constituït hi assisteixen Ramon Viladas, com a secretari general; Manuel Riera, responsable de la Secció d'Estudis; Francesc Farreras, encarregat dels col·legis majors; Albert Claveria, responsable de l'administració; Alfred Rubio de

Imatge superior:

El 14 de maig de 1948 s'inaugura l'Institut de Estudios Hispánicos de Barcelona (IEHB), en un acte al Saló Daurat de la Diputació de Barcelona. Acompanyen al president de l'IEHB, Juan Carandell, algunes autoritats del govern de l'Estat com Joaquín Ruiz Giménez, director de l'Institut de Cultura Hispànica (Madrid); Raimundo Fernández-Cuesta, Ministre de Justícia; Alberto Martín-Artajo, Ministre d'Afers Exteriors; i Eduardo Baeza, Governador civil de Barcelona.

Font: CAMEC

Imatge inferior:

Sopar de gala inaugural de l'IEHB, celebrat al Saló de la Llotja del Palau de la Generalitat, el 15 de maig de 1948.

Font: CAMEC

Col·locació de la primera pedra de l'Institut de Estudios Hispánicos de Barcelona, el 12 d'octubre de 1949. Enrique Luño Peña, professor de la Facultat de Dret de la UB, i el bisbe Gregorio Modrejo signen els documents simbòlics propis d'aquests actes.

Font: CAMEC

Casterlanas, encarregat de protocol, i Dionisio Ridruejo, organitzador de cursos i conferències. Altres membres destacats de la nova institució són Albert Puig, Fèlix Gasull, Joan Claudi Güell, Ramon Cunill, Joan Torras, Joan Sedó, Peris Mencheta i Jordi Valls Fradera. Aquest grup de socis i responsables de l'IEHB decideix traslladar la seu al carrer de València, a l'entrèsol del número 231, on lloguen una propietat del marquès de Mura.

Coincidint amb les celebracions del 12 d'octubre de 1949 es col·loca la primera pedra del que ha de ser un nou edifici a la plaça de Pius XII. A l'acte públic, de gran transcendència, hi participa el rector de la Universitat de Barcelona, Enrique Luño Peña. Tot i la cerimoniosa celebració, aquesta nova seu de l'IEHB mai arriba a construir-se i, només dos anys després, durant les obres del Congrés Eucarístic, es troba la pedra amb tota la documentació pròpia d'aquests actes simbòlics: «El Gobernador de España, don Francisco Franco Bahamonde, Generalísimo de los Ejércitos de tierra, mar y aire, y siendo el día 12 de octubre de 1949, día de la Hispanidad, aniversario del descubrimiento de América, se reunieron las autoridades de la ciudad para colocar solemnemente la primera piedra de la sede social del Instituto de Estudios Hispánicos de Barcelona».

Els Estatuts de l'Institut de Estudios Hispánicos de Barcelona es presenten el 4 de maig de 1948 al govern civil, i no s'aproven fins al 28 d'agost de 1953. Aquest institut ostenta, segons l'article cinquè, «la representació en Barcelona del Instituto de Cultura Hispánica de Madrid», és a dir, coordina les manifestacions hispàniques a la ciutat comtal com a delegació de l'entitat madrilenya. No obstant aquestes especificacions legals, l'IEHB va mantenir una certa independència respecte al règim de Francisco Franco.

Tot i l'estreta relació entre l'Institut de Estudios Hispánicos de Barcelona i l'Institut de Cultura Hispánica de Madrid, cal remarcar que mentre aquest darrer és una entitat oficial, la seu de Barcelona mantenia té les característiques d'una associació privada. De la institució central sorgeixen diverses delegacions arreu d'Espanya com a conseqüència de la implantació d'un projecte expansiu, de caràcter hispànic, que tendeix a crear unes noves relacions amb Amèrica, i canvia, així, la perspectiva iberoamericana per la hispànica.

DE L'AMERICANISME A L'HISPANISME DELEGAT

Dins aquest projecte hispanista s'hi acabarà integrant l'Asociación de Colaboración Cultural Iberoamericana, un grup d'universitaris barcelonins en el pensament dels quals destaca la idea iberoamèrica, i que es convertiran en la secció universitària de l'IEHB.

L'Institut de Estudios Hispánicos de Barcelona es presenta, segons consta a les actes de reunions, «como una entidad autónoma con una personalidad firme y potente», i va acordar per unanimitat sumar esforços per tal de «proceder en mutua inteligencia y estructurar las cosas de manera que la Asociación Cultural Iberoamericana de Barcelona venga a ser en definitiva, conservando su personalidad, el nutrido grupo universitario que nuestra asociación necesita». En aquestes actes de l'IEHB queda palesa la subordinació de la secció universitària: «esta asociación barcelonesa debe mantener estrecha colaboración con el Instituto y representar en Barcelona el espíritu y las funciones esenciales que, con carácter general, aquél realice».

Assemblea d'entitats adherides a l'Institut de Cultura Hispànica (ICH) realitzada a Madrid l'any 1952.
Font: CAMEC

Un dels actes més destacats organitzat per l'Asociación Cultural Iberoamericana és la Setmana Hispànica, celebrada el 1955.

Al voltant de l'Institut de Estudios Hispánicos de Barcelona s'hi van reunir intel·lectuals, empresaris i polítics que intentaven reprendre les relacions amb el continent americà. Ho feien a través de diverses entitats que ja treballaven en aquesta empresa.

Tot i la visió centralitzada de l'ideari hispànic, Barcelona segueix essent focus de propostes americanistes

Entre les activitats més destacades de l'IEHB hi ha la inauguració l'any 1952 del Col·legi Major Hispanoamericà Fray Junípero Serra, que acull estudiants universitaris llatinoamericans, els cursos d'estiu a la Universitat de Barcelona o la promoció de la fundació de la Federació d'Estudiants Iberoamericans a Barcelona. A partir del 1952 Ramon Mulleras Cascante, un dels fundadors de l'Asociación Cultural Iberoamericana, assumeix, primer, la direcció, i després la presidència de l'IEHB, càrrec que manté fins a la dècada dels noranta. Una altra de les activitats que s'organitza des de 1960 és la posada en contacte d'empresaris catalans i llatinoamericans. Per fer-ho, l'IEHB va programar les «Conversaciones Comerciales Iberoamericanas».

En l'àmbit cultural, l'IEHB convoca des del 1959 el premi de poesia Juan Boscán en homenatge a qui va ser, juntament amb Garcilaso de la Vega, el gran transformador de la poesia castellana del segle XVI.

Entre els títols premiats hi ha treballs de poetes de gran trajectòria com Juan Goytisolo, Blas de Otero, Caballero Bonald, Jesús Lizano, Eduardo Zepeda o Isabel Abad. També s'organitza, en col·laboració amb l'editorial Barral, el Seminari Juan Boscán, dirigit pel poeta Francisco Gálí i per l'escriptor Josep M. Castellet.

Titols de poesia
premiats i editats al
certamen Juan Bosch,
organitzat per
l'Institut de Estudios
Hispánicos de
Barcelona.
Font: CAMEC

Durant aquests últims anys de la dècada dels seixanta i principis dels setanta, l'IEHB manté una gran activitat en incorporar en el seu organigrama l'Institut la Sección de la Oficina de la Cooperación Iberoamericana, de caràcter comercial. I, poc després, afegeix a les seves competències les cambres comercials d'Argentina, Xile, Uruguai i Brasil.

Una de les altres activitats, iniciada en aquesta època i mantinguda fins als noranta, és la programació de cursos d'estudis hispànics per a

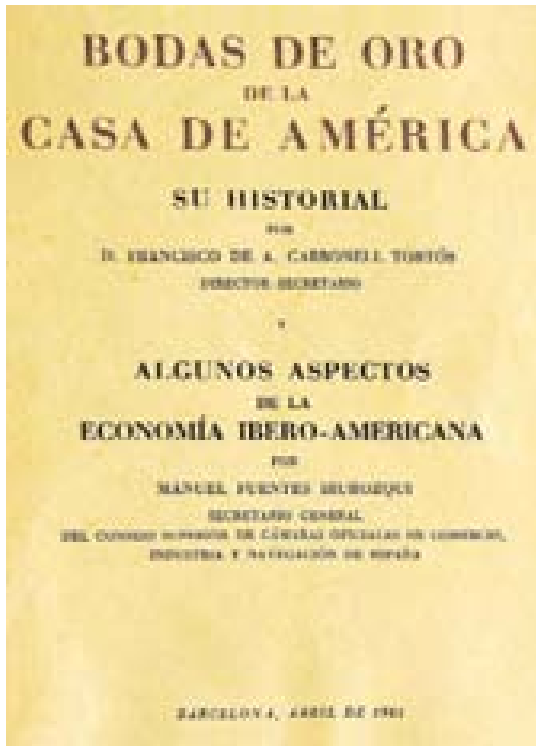
estrangers, els quals tenen un paper important per a la integració dels nouvinguts, ja que els ensenya cultura espanyola.

A partir del 1959, l'IEHB, amb Ramon Mulleras al capdavant, participa en la creació del Pavelló Iberoamericà de la Fira de Mostres, el qual inclou el món hispà, Catalunya, Portugal i Brasil. Les Fires de Mostres són les activitats més destacades de l'Institut de Estudios Hispánicos de Barcelona durant aquests anys. De fet, la Junta de la Feria de Muestras subvenciona, en part, l'IEHB.

L'ECLIPSE DE L'AMERICANISME CATALÀ

Les intenses relacions mantingudes entre Catalunya i Amèrica Llatina fins a la Guerra Civil, i continuades per molts dels catalans exiliats a terres americanes, va decaient. Aquesta pèrdua de presència coincideix amb la celebració de les bodes d'or de la Casa de Amèrica de Barcelona, l'any 1961 i amb l'edició d'un opuscle redactat dos anys després de la mort de Rafael Vehils pel seu successor, com a director, Francesc Carbonell.

Portada del *Bodas de Oro de la Casa de América de Barcelona*.
Font: PR-UB

El *Libro de Bodas de Oro de la Casa de América* recull el recolzament donat per les personalitats que han visitat la institució, polítics, cònsols i escriptors espanyols i llatinoamericans. Manuel Aznar Zubigaray, avi de José M. Aznar, expresident del govern espanyol, és l'última visita que estampa la seva rúbrica en aquestes pàgines. El 6 de març de 1969 escriu: «Al Instituto de Economía Americana (Casa de América) ruego con toda el alma que no decaiga en el empeño de promover una colaboración estrecha de España con la América nuestra, porque ese es el gran horizonte del porvenir».

Tot i l'apaivagament de les activitats de la Casa de Amèrica de Barcelona, els membres de l'entitat catalana s'esforcen per subsistir i mantenir-se en l'escenari americanista. Així, per exemple, creen una Federació de Cambres de Comerç Iberoamericanes a Barcelona, un vell projecte de l'associació des dels seus inicis el 1911. D'aquesta manera, la Casa de Amèrica de Barcelona deixa clar el contingut del seu projecte iberoamericà, allunyat del model hispà. Una vegada més, la Casa de Amèrica de Barcelona rep el suport del continent americà, a través de les cambres de comerç de diversos països com Argentina, Brasil, Xile, Cuba, la República Dominicana, Colòmbia o Veneçuela, ens radicats a la capital catalana.

La Casa de América redacta uns nous Estatuts en un intent d'adaptar-se millor a la realitat de la dècada dels seixanta

Poc després, l'any 1964, els socis de la Casa de Amèrica de Barcelona decideixen modificar els Estatuts per adaptar-los a la Llei d'Associacions del 24 de desembre de 1964. Aquests nous Estatuts, reconeguts per la Direcció General de Política Interior y Asistencia Social del Ministerio de la Gobernación, preveuen que els béns de l'entitat, en cas de dissolució, siguin transferits a una fundació anàloga a la Casa de Amèrica o a una fundació benèfica.

Quatre anys després els socis de l'entitat barcelonina publiquen els seus Estatuts, la qual cosa confirma la seva intenció de mantenir viva la Casa de Amèrica de Barcelona, tot i les pressions de l'IEHB. José Samaranch i Ramon Guardans, gendre de Francesc Cambó, s'incorporen a la Junta directiva de l'entitat americanista barcelonina.

El cap d'Estat Francisco Franco al seu despatx, a Madrid, durant la reunió mantinguda amb Fray Gabul i amb el director de l'Institut de Cultura Hispánica (ICH), Gregorio Marañón, l'any 1967. Franco va signar el *Libro de Oro de la Rábida* que li van presentar Fray Gabul i Gregorio Marañón.
Font: CAmeC

En un extracte dels nous Estatus de la Casa de América 1968 s'hi pot llegir: «Bajo el Patronato de las Cámaras y Asociaciones Americanas de Comercio y Producción, la asociación tiene por objeto todos aquellos estudios, informaciones y modos de acción útiles para el fomento de las relaciones económico-sociales de aquellos países con las naciones europeas. El Instituto podrá realizar cuantas iniciativas de cultura o de cooperación internacional considere convenientes, siempre que se relacionen con sus fines, y entender la acción que realice en beneficio de los intereses americanos. No podrá inmiscuirse el Instituto en cuestiones de carácter político». El Estatus accepten com a membres de la Casa de América persones residents fora d'Espanya. Cal destacar que també es designa l'espanyol com a llengua oficial de l'associació, i s'obren les portes a altres llengües del continent americà.

Durant el mateix any en què es redacten aquests Estatus, l'Institut de Estudios Hispánicos de Barcelona es trasllada a la vuitena planta del número 21 del carrer de Buenos Aires i adopta el nom d'Institut Catalán de Cultura Hispánica.

A dalt: Manuel Fraga Iribarne a la XVI Feria de Muestras de Barcelona, l'any 1969. Participa al «Seminario Iberoamericano» organitzat per l'Institut Catalán de Cultura Hispánica (ICCH).

Font: CAmeC

A sota: Pavelló de Mèxic de la XVI Feria de Muestras de Barcelona, l'any 1969.

Font: CAmeC

VI

**AMÈRICA I
LA TRANSICIÓ
ESPANYOLA**

La Transició obre noves vies a les associacions americanistes de la ciutat comtal. L'Institut Catalán de Cultura Hispánica torna a establir vincles directes amb les comunitats catalanes del continent americà i adopta el nom d'Institut Català de Cooperació Iberoamericana, més conegut com a ICCI.

Durant la dècada dels setanta, l'Institut Catalán de Cultura Hispánica organitza diverses activitats per apropar Catalunya a Iberoamèrica. El 1979 decideix novament canviar la seva nomenclatura. Un canvi que coincideix amb el nou rumb de l'entitat, que veu en la cooperació la millor manera de vincular-se al continent americà. És així com passa a dir-se Institut Català de Cooperació Iberoamericana (ICCI) i catalanitza definitivament el seu nom. Aquest canvi es produeix mentre Narcís de Carreras és president de l'associació americanista, i Ramon Mulleras n'és el director.

Són els primers anys de la Transició. L'ICCI és el delegat a Catalunya de l'Institut de Cooperación Iberoamericana –amb seu a Madrid– i exerceix, segons els Estatuts, «las funciones y servicios del Instituto de Cooperación Iberoamericana, por delegación de éste, y procura colaborar en cuantas iniciativas o manifestaciones de carácter hispanoamericano se desarrollen en Cataluña sin perjuicio de la representación que corresponda al delegado del Gobierno».

Amb l'arribada de la democràcia, l'ICCI s'implica amb els casals catalans d'Amèrica, i promou i acull la seva primera trobada, celebrada del 28 al 31 de gener de 1980 a la seu del carrer Buenos Aires, 21. A la imatge, el vicepresident de l'ICCI, Esteve Bassols i el director de la institució, Ramon Mulleras.
Font: CAMEC

L'any 1980, l'Institut Català de Cooperació Iberoamericana organitza la primera exposició itinerant de l'entitat, amb l'objectiu de donar a conèixer la realitat de Catalunya al continent americà. Una de les altres activitats que també organitza aquest mateix any, i que té molt d'èxit, és la Primera Trobada de Casals Catalans, fet que permet mantenir els casals catalans i vincular-los amb Amèrica, així com unir la cultura llatinoamericana amb Catalunya.

A principis la dècada dels vuitanta torna a utilitzar-se un canvi de nom per marcar les noves rutes de la institució. La cooperació passa a ser un eix primordial de les relacions amb la comunitat iberoamericana

La Junta directiva de l'ICCI programa diverses jornades per treballar l'àmbit econòmic i comercial entre Catalunya i el continent americà. El 1985, juntament amb la Casa de Amèrica de Barcelona, organitza l'Assemblea de Cambres de Comerç Iberoamericanes a Espanya, amb el patrocini del Departament de Comerç, Consum i Turisme de la Generalitat de Catalunya. Una de les ponències, presentada pel secretari general tècnic del Ministeri d'Economia i Hisenda, Pedro Solbes, tracta del deute extern dels països iberoamericans i la seva repercussió en el desenvolupament del comerç exterior. Aquestes assemblees es continuen celebrant fins al 1991, quan els membres de la Casa de Amèrica deixen de reunir-se.

A més, l'any 1990 s'organitza el seminari empresarial Catalunya-Xile i, un any després, en el marc de la Setmana Cultural Xilena, es fan dues xerrades: «Xile, història del canvi» i «Xile, país turístic, país de negocis». Més endavant, el 1994, l'ICCI va organitzar les jornades Processos d'integració NAFTA i Mercosur (Mercado Común del Sur).

Assemblea de Cambres de Comerç Iberoamericanes, organitzada per l'ICCI-IDEA, amb el patrocini del Departament de Comerç, Consum i Turisme de la Generalitat de Catalunya, el 26 i 27 de setembre de 1985. Ramon Mulleras (centre) i Pedro Solbes.
Font: CAmeC

L'any 1989 l'ICCI trasllada la seva seu al número 299 del carrer de Còrsega. A la dècada dels noranta i amb el canvi de segle, l'ICCI va adaptant a poc a poc la seva seu a les noves tecnologies, i va ampliant el seu equip humà. Després de la direcció de Ramon Mulleras, pren el relleu del càrrec l'economista Xavier Ramírez, l'any 1994. La tasca de divulgació cultural sobre la realitat americana continua realitzant-se amb forma de conferències, presentacions de llibres d'escriptors i exposicions d'artistes llatinoamericans, entre d'altres activitats. L'any 1999, la direcció de l'ICCI passa a càrrec de Iago de Balanzó, etapa en la qual es registra la marca Amer&Cat per a algunes de les activitats de la casa, com el domini web i la col·lecció editorial que porta aquest nom. Durant aquest període augmenta la producció bibliogràfica de la casa, s'organitzen cursos, cicles de cinema i altres activitats culturals.

D'altra banda, també se celebren activitats de l'ICCI en institucions catalanes de renom. A tall d'exemple, el 13 d'octubre de 1997, es realitzen al Palau de la Generalitat els actes de celebració del dia del Descobrimient d'Amèrica, que abans se celebrava com a dia de la Hispanitat. La Universitat Pompeu Fabra, conjuntament amb l'ICCI, programa les jornades «L'enfortiment de les institucions i la consolidació democràtica a Amèrica Llatina», el mateix 1997. Dins el Fòrum Universal de les Cultures, celebrat a Barcelona l'any 2004, l'ICCI organitza el diàleg «Diversitat i identitats en els llenguatges narratius» amb la participació d'escriptors com José Saramago, Carlos Fuentes o Nélida Piñón.

LA CASA DE AMÉRICA DE BARCELONA DURANT LA TRANSICIÓ

Durant els anys de la Transició, la Casa de Amèrica de Barcelona continua exercint diverses tasques. La Junta directiva, encapçalada per l'editor Gustavo Gili en qualitat de president, compta amb José Esteve, Ramon Guardans, José M. Juncadella, Apeles Llugués, Agustín Llanas, Jorge de Molina, José Soldevila, Miquel Torres, Francesc Granell i José M. Surís. Aquests dos últims, director i secretari de l'entitat respectivament, també participen activament en la Cambra Oficial de Comerç, Indústria i Navegació de Barcelona, entitat que fins l'any 1980 subvenciona parcialment la Casa de Amèrica de Barcelona.

La relació amb la Cambra Oficial de Comerç, Indústria i Navegació de Barcelona s'inicia uns anys abans. El gener de 1975, durant una assem-

blea de l'entitat americanista catalana, el president Gustavo Gili exposa als assistents el desig d'abandonar el càrrec. Un fet que demostra, un cop més, la impossibilitat de seguir competint amb les institucions dissenyades pel franquisme i que conserven una gran presència a finals del règim. Per evitar mals majors respecte de la decisió de l'editor, Ramon Guardans i José M. Juncadella, entre desembre de 1976 i gener de 1977, mantenen correspondència amb Andreu Ribera, president de la Cambra Oficial de Comerç, Indústria i Navegació de Barcelona, i li sol·liciten que la Casa de Amèrica de Barcelona es pugui domiciliar a la seu d'aquesta entitat oficial catalana. Amb aquesta petició volen integrar els serveis de l'associació americanista al Departament de Comerç Exterior i Relacions Internacionals de la Cambra.

RELACIONS DE TRANSCENDÈNCIA VITAL

Pocs dies després de rebre aquestes cartes, el 4 de gener de 1977, Andreu Ribera escriu a Ramon Guardans, que en aquest moment ja és vicepresident de la Casa de Amèrica de Barcelona. A la carta li indica que la Cambra pot rebre la Casa de Amèrica de Barcelona «en los locales donde están ubicadas las oficinas y despachos de la Cámara y mientras las necesidades de la Corporación lo permitan». Durant aquests anys, Josep M. Figueras, director del Centre d'Història de Catalunya, és nomenat president de la Cambra Oficial de Comerç, Indústria i Navegació de Barcelona i, des d'un primer moment, s'interessa pel fons documental de l'arxiu i de la biblioteca americanista de l'entitat, intacte des de 1936. El nou president de la Cambra s'ofereix a fer-se càrrec del fons, i Guardans i Juncadella l'hi cedeixen per escrit, a través d'una carta enviada el 26 de juny de 1979. Però finalment, la Casa de Amèrica no arriba a traslladar-se a la Cambra de Comerç, i passa directament a la seu de l'Institut Català de Cooperació Iberoamericana.

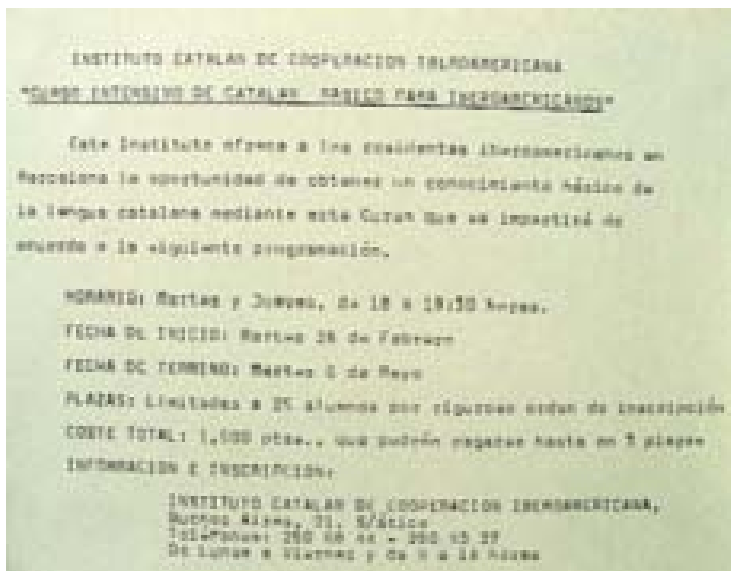

L'any 1980, l'entitat americanista decideix instal·lar-se a la seu de l'Institut Català de Cooperació Iberoamericana (ICCI) al carrer de Buenos Aires. El 15 de febrer de 1980 se signa un acord entre ambdues entitats, l'ICCI i la Casa Amèrica de Barcelona, que permet a l'entitat nascuda el 1911 conservar la seva personalitat jurídica. Els membres de la Junta directiva de la Casa de Amèrica de Barcelona passen a formar part de la Junta directiva de l'ICCI. Però els càrrecs de president i director seguiran essent fixats per l'ICCI.

A partir d'aquesta unió legal, l'ICCI es considera l'hereu de la tradició americanista de la Casa de Amèrica de Barcelona, i organitza diverses activitats, culturals i econòmiques, a una i altra banda de l'Atlàntic.

Una de les activitats destacades d'aquests anys és l'ensenyament de català i història de Catalunya als doctorands llatinoamericans becats per l'Agència Espanyola de Cooperació Internacional (AECI) que arriben anualment a Barcelona. A més, organitza conferències com «Argentina: situació econòmica, possibilitats que ofereix a l'empresari espanyol», (1980), i patrocina la convocatòria del premi Josep Tarradellas també iniciat l'any 1980. Cal destacar l'exposició «Culturas precolombinas de la Patagonia», realitzada el 1984 al Museu Etnològic amb motiu del V centenari del descobriment d'Amèrica.

L'any 1980 IDEA-Casa de Amèrica es domicilia a l'ICCI. Testimoni d'aquest acord n'és el document signat per Ramon Guardans i Josep M. Juncadella, per IDEA-Casa de Amèrica, i Narcís de Carreras i Llorenç Gascón (per l'ICCI).
Font CÀMeC

**Informació promocional
 del curs intensiu
 d'Introducció a
 Catalunya per a
 iberoamericans-
 Any 1979.
 Font: CAMEC**

L'última assemblea de la Casa de Amèrica de Barcelona se celebra el 26 de febrer de 1991. Entre els membres assistents a aquesta darrera assemblea cal destacar Ramon Guardans, Gay de Montellá, José M. Surís, José M. Juncadella Burés, Agustín Llanas, Albert Roca i José Soldevila. Fins al moment d'aquesta reunió, la programació d'activitats ha anat perdent força. Tot i això, l'entitat mai no desapareix de l'escenari americanista internacional. Fins avui dia, part del seu llegat, en particular el seu fons documental, es conserva en importants arxius i biblioteques de Catalunya (Arxiu Nacional de Catalunya, la Biblioteca del Pavelló de la República de la UB, i el Centre de Documentació de Casa Amèrica Catalunya) com a testimoni d'aquest passat.

Imatge superior:
 El Pati dels Tarongers del Palau de la Generalitat
 acull els participants de la primera Assemblea de
 Cambres de Comerç Iberoamericanes a Espanya,
 congregats al voltant del president del govern
 català, Jordi Pujol, i del director de l'ICCI, Ramon
 Mulleras, l'any 1983.
 Font: CAMEC

Imatge inferior:
 Inauguració de l'exposició «Cultures precolombines a
 la Patagònia», al Museu Etnològic, el gener de 1984,
 organitzada per l'ICCI, l'Ajuntament de Barcelona i la
 Comissió Nacional del V centenari del descobriment
 d'Amèrica. Entre les autoritats assistents, l'alcalde
 de Barcelona, Pasqual Maragall.
 Font: CAMEC

VII

CASA
AMERICA
CATALUNYA

L'any 2006 l'Institut Català de Cooperació Iberoamericana s'integra a la Fundació Casa Amèrica Catalunya. Un nou projecte pel segle XXI que pretén situar l'entitat com a punt de referència entre Catalunya i Iberoamèrica.

El mes de gener de 2005, l'Institut Català de Cooperació Iberoamericana (ICCI) passa a ser dirigit per Antoni Traveria Celda, que es marca l'objectiu de revitalitzar i donar forma a un projecte americanista adequat a les necessitats i reptes del segle XXI. Es tractava de convertir l'entitat en un instrument útil de cooperació amb Amèrica Llatina i, al mateix temps, impulsar el treball amb els col·lectius dels diferents països llatinoamericans residents a Catalunya. Una primera eina de transformació és la creació de la Fundació Casa Amèrica Catalunya, que integrarà en la seva estructura els socis de l'ICCI. Una altra decisió que es pren és proposar la incorporació de l'Ajuntament de Barcelona als òrgans de govern de la nova Fundació, fet que, per unanimitat de tots els grups polítics amb representació municipal, es produeix en la sessió plenària del Consistori del 14 d'octubre de 2005.

El dilluns 19 de desembre de 2005 es prenen dues decisions paral·leles que influiran en la consolidació del procés. D'una banda, la Junta directiva de l'ICCI aprova per unanimitat els nous Estatuts i la carta fundacional de la futura Fundació Casa Amèrica Catalunya; de l'altra, l'Assemblea de socis de l'ICCI dona el vistiplau a la seva integració en el Patronat de la Fundació.

El 16 de juny de 2006, en un acte celebrat davant de notari, la Fundació Privada Casa Amèrica Catalunya queda formalment constituïda. El Ministeri d'Afers Exteriors i Cooperació d'Espanya, a través de l'Agència Espanyola de Cooperació Internacional (AECI), la Generalitat de Catalunya i l'Ajuntament de Barcelona en són patrons institucionals fundadors, i els socis de l'ICCI, patrons no institucionals. Tot seguit, té

El 16 de juny de 2006 se signa el document pel qual l'ICCI esdevé Fundació Casa Amèrica Catalunya. D'esquerra a dreta, Margarita Obiols, representant la Generalitat de Catalunya; Aurora Díaz-Rato, per l'Agència Espanyola de Cooperació Internacional (AECI); i Assumpta Escarp, com a membre de l'Ajuntament de Barcelona. Font: CAMEC

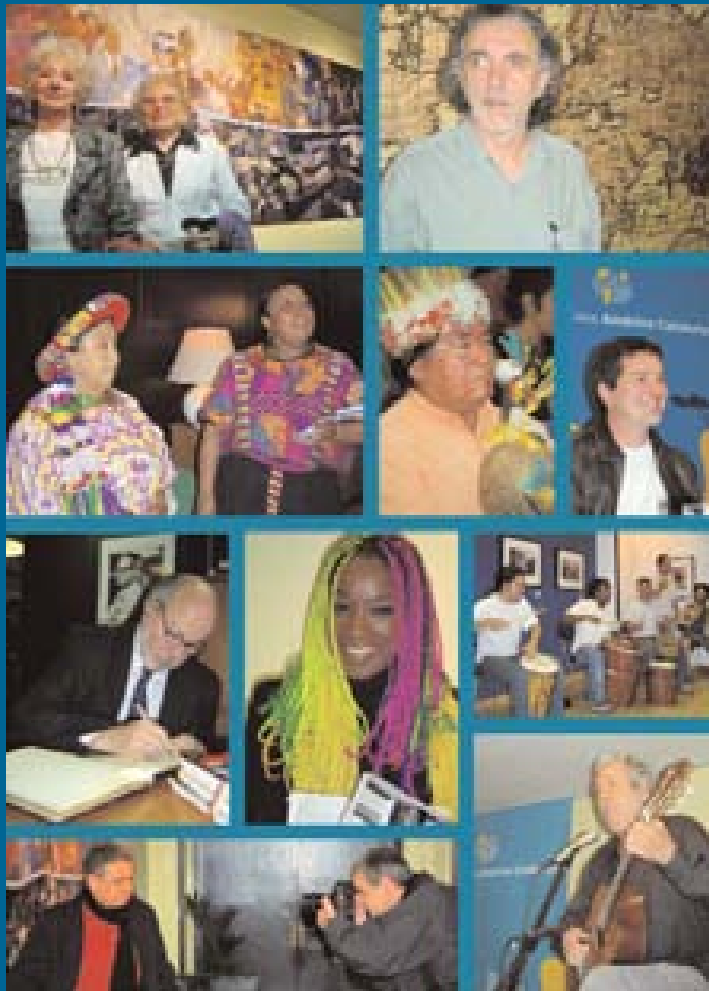
lloc la primera reunió de l'entitat, en el decurs de la qual es decideix, el nomenament d'Antoni Traveria com a director general de la Fundació.

Un altre moment significatiu recent és la presentació pública de la Fundació Casa Amèrica Catalunya celebrada a l'Auditori del Palau de la Generalitat el 7 de setembre de 2006. L'acte es presidí pel president de la Generalitat de Catalunya, Pasqual Maragall, i hi intervenen la secretària d'Estat de Cooperació Internacional, Leire Pajín; la regidora de l'Ajuntament de Barcelona, Maravillas Rojo, en representació de l'alcalde de Barcelona; l'escriptora mexicana, Premi Cervantes de literatura, Carlos Fuentes, i el director general de la Fundació, Antoni Traveria.

La Fundació Casa Amèrica Catalunya es presenta en societat el 7 de setembre de 2006 al Palau de la Generalitat

En el decurs de l'acte es projecta una salutació del secretari general iberoamericà, Enrique Iglesias, i un document audiovisual sobre les activitats de la Fundació.

Amb la interpretació de dues peces musicals, «Te recuerdo Amanda» i «Alfonsina y el mar», el mestre intèrpret de guitarra clàssica, Eulogio Dávalos, d'origen xilè i resident a Catalunya des de fa més de 25 anys, va cloure l'acte.

Un ampli ventall de personalitats ha visitat la Fundació Casa Amèrica Catalunya per participar en les activitats que organitza l'entitat.
 Font: CAMEC

Acte de presentació de la Fundació Casa Amèrica Catalunya.

D'esquerra a dreta: Carlos Fuentes, Leire Pajin, Pasqual Maragall, Maravillas Rojo i Antoni Traveria.

Dia 7 de setembre del 2006.

Font: CAmeC

La Fundació, amb impuls renovat, continua treballant per difondre les cultures llatinoamericanes a Catalunya i la cultura catalana a Llatinoamèrica a través de diverses vessants: seminaris, exposicions, debats, cicles de cinema, conferències, jornades, participació en fòrums internacionals, elaboració d'informes tècnics, entre d'altres, conformen l'ampli programa d'actes que periòdicament organitza l'entitat.

L'agenda d'activitats de la Fundació apareix de manera regular i constant en els principals mitjans de comunicació del país: premsa, ràdio, televisió, Internet i publicacions diverses de contingut cultural i social, algunes de les quals estan adreçades específicament a la comunitat llatinoamericana. També pot ser consultada al portal de la Fundació www.americat.net, on es poden trobar, a més, notícies actualitzades de forma permanent. La pàgina web de la Fundació Casa Amèrica Catalunya, des de la seva creació el mes de setembre de 2005, permet accedir al contingut del Centre de Documentació de la Fundació, informar-se de la gestió de les beques per a estudiants estrangers concedides per l'AECL, o disposar d'un llistat d'enllaços d'interès a d'altres pàgines electròniques vinculades a l'Iberoamèrica, entre d'altres continguts.

L'any 2006, la Fundació rep el Premio Latino –concedit pel Canal Latino– «pel conjunt de propostes culturals de Casa Amèrica Catalunya destinades a la comunitat llatinoamericana».

Casa Amèrica Catalunya desenvolupa una acció permanent de col·laboració amb totes les representacions consulars dels països iberoamericans presents a Catalunya. Cada cop són més les col·laboracions i intervencions en jornades, cicles, seminaris i taules rodones organitzades per universitats, institucions, col·lectius i associacions culturals i socials diverses. Aquest reforçament de la presència institucional va acompanyat per l'establiment de convenis marc de col·laboració signats amb institucions i entitats que tenen uns objectius semblants: Universitat de Barcelona, Universitat Autònoma de Barcelona, Fundació Carolina, CIDOB, Diputació de Barcelona, per exemple.

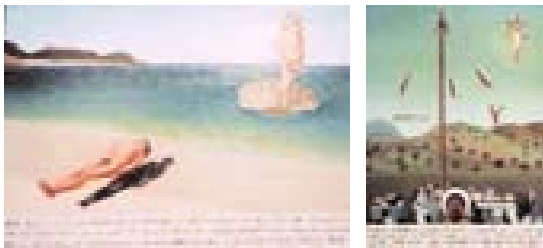
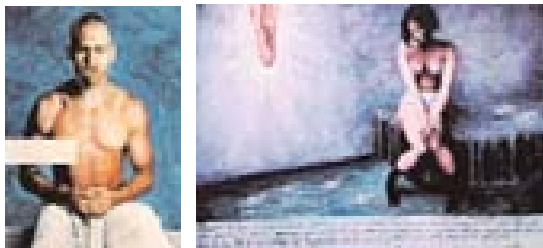
Recuperació de la memòria històrica a través de la catalogació de l'arxiu

La Fundació Casa Amèrica Catalunya ha reforçat el Centre de Documentació americanista. Consta d'una biblioteca, una videoteca i un arxiu, i ofereix un fons bibliogràfic centrat en àmbits específics: llengües ameríndies, el cinema produït a Llatinoamèrica, literatura i estudis socials, econòmics, culturals i polítics.

Façana de l'arxiu del Pavelló de la República.
Font: CAmeC

Amb el voluminós arxiu s'ha fet un treball de recuperació i catalogació de la memòria de l'entitat mitjançant la realització d'un inventari complet de la seva documentació històrica. Aquesta documentació es troba ubicada en diferents arxius: al Pavelló de la República de la Universitat de Barcelona, a l'Arxiu Nacional de Catalunya i al Centre de Documentació de la Casa Amèrica Catalunya. En els darrers anys, vuit documentalistes i bibliotecaris, sota la coordinació de la Doctora en Història i assessora de la Fundació, Gabriela Dalla Corte, han treballat en aquest projecte, i han creat una base de dades amb un total de 3.069 registres que descriuen aproximadament uns 10.000 documents. A més de la documentació privada de l'associació, l'inventari inclou també els sumaris de la *Revista Comercial Iberoamericana Mercurio*, que va ser editada per la Casa de Amèrica de Barcelona entre el 1901 i el 1938, així com una selecció dels opuscles i fullets americans rebuts fins la Guerra Civil. Tota aquesta documentació històrica –ara inventariada– serà de consulta pública i estarà a l'abast del públic general, professional o acadèmic a través del web de Casa Amèrica Catalunya www.americat.net mitjançant una base de dades d'accés obert. Així, a partir del maig de 2007 la Fundació Casa Amèrica Catalunya posa a l'abast del món acadèmic iberoamericà un dels arxius americanistes més significatius de la primera meitat del segle xx.

Exposició «Exvotos Contemporàneos» amb vuitanta-vuit obres de quaranta-un artistes mexicans. Primavera del 2006.
Font: CAmeC

RECOLZAMENT A PROPOSTES CULTURALS I A ESTUDIANTS ESTRANGERS

També cal esmentar que Casa Amèrica Catalunya continua facilitant l'acollida dels estudiants becaris llatinoamericans de l'AECI i ara de la Fundación Carolina. De fet, el primer contacte amb Catalunya i la realitat catalana que tenen aquests estudiants, gairebé 300 cada any, és a la Fundació.

L'objectiu prioritari de Casa Amèrica Catalunya és, en definitiva, divulgar el coneixement de l'Amèrica Llatina d'una manera rigorosa i digne, allunyada dels tòpics i destinada a tota mena de públics. En aquest 2007, Casa Amèrica Catalunya destina una part del pressupost a la col·laboració en projectes de cooperació cultural per al desenvolupament. Una iniciativa que és producte de la ferma convicció de la Casa que la cooperació cultural és un instrument valuós de desenvolupament social i econòmic i de progrés sostenible.

«A prop ja d'arribar al centenari del seu naixement, creiem, amb humilitat, que la Fundació Casa Amèrica Catalunya té avui un paper definit de servei a la societat iberoamericana, en un país en el qual la presència de ciutadans i ciutadanes llatinoamericans d'origen que viuen i treballen a Catalunya és molt important. Una Casa oberta a la participació, al diàleg intercultural i a la integració, tot reconeixent els orígens», va dir Antoni Traveria en l'acte celebrat al Palau de la Generalitat el 7 de setembre de 2006.

És el trajecte centenari de Casa Amèrica Catalunya camí de l'any 2011, en què tothom és convidat a participar.

ANNEXOS

LA IMPORTÀNCIA
D'UN ARXIU.
LA MEMÒRIA
DOCUMENTADA

«Se establecerá una Biblioteca y un Gabinete de lectura con todos los periódicos, revistas y publicaciones españoles y americanos que se estimen convenientes.» Aquesta declaració d'intencions es recull als Estatuts de 1911 de la Casa de América de Barcelona. Des dels inicis, la institució considera una prioritat la creació d'una biblioteca i un fons documental format de llibres, revistes, informes confidencials, mapes, fotografies, quadres i banderes provinents de l'altra banda de l'Atlàntic i de la resta d'Europa. D'aquesta manera, amb la col·laboració de moltes persones involucrades en el projecte americanista català, comença a fer-se real el que serà un dels arxius americanistes més importants del segle XX a Europa.

En aquests primers anys de l'arxiu, la part més important de material consultable és de premsa, ja que la Casa de América va reunir i classificar des dels inicis més de 150.000 retalls de diaris i revistes –arxivats per temàtiques i països– extrets de prop de 200 rotatius d'Amèrica i d'Europa com, per exemple, *El Imparcial* de Puerto Rico, *Heraldo de La Ceiba* de Honduras, *El Hispano* de Argentina, *La Nación* de Colòmbia, *El Comercio* de Cuba, *The Financial Age* dels Estats Units, *Il Corriere della Sera* d'Itàlia, *L'Exporteur Français* de França i el *Sudamerika Export* d'Alemanya. El material no està ordenat pel nom del rotatiu, sinó per la temàtica de les informacions i pels països als quals fa referència. Aquests retalls formaran l'important Arxiu General d'Economia, sobre Amèrica i Europa.

La Casa de América de Barcelona rep el suport dels delegats que es designen a l'altra banda de l'Atlàntic. Els delegats els nomenen els socis de l'entitat d'entre les persones més representatives de la comunitat espanyola a l'estranger. Aquests han de representar la institució, divulgar-ne la finalitat i atendre els associats i les personalitats recomanades a terres americanes. La seva tasca més important, però, és recollir i enviar sistemàticament documents, publicacions, mostres, i, evidentment, informació comercial, legal i cultural sobre el continent americà a l'arxiu de la Casa de América de Barcelona. Conèixer la legislació comercial de cada país, les estratègies mercantils de cada moment i les necessitats empresarials dels americans, fa que l'activitat dels delegats sigui una de les eines més importants de l'associació americanista catalana.

Reproducció de llibres de gran format de la col·lecció de la Casa de América de Barcelona.
Font: PR-UB

Les bibliotecàries endreçaven l'informació rebuda a arxivadors de gran format de pell grana, tipus capsa, identificats amb el nom de cada país americà, i que encara avui dia es conserven.

Font: CAmeC

Els primers fundadors de la Casa de Amèrica consideren la informació una peça fonamental per obrir nous negocis al continent americà. De fet, a la documentació més confidencial només hi tenen accés uns quants socis, els d'honor i els qui aporten més capital a l'entitat. La resta es publica a la *Revista Comercial Iberoamericana Mercurio* o s'edita en fulletons informatius, gairebé sempre monotemàtics. Tota aquesta correspondència amb els delegats, sumada als nombrosos exemplars de premsa local i a la bibliografia que també arriba a l'entitat des d'Amèrica, va configurant amb els anys un arxiu patrimonial molt important, que és representatiu tant de la història de la Casa de Amèrica de Barcelona com de la realitat dels països que aquesta entitat representa a Europa.

Durant aquesta època, la tasca de documentació la duen a terme una vintena de bibliotecàries, totes dones, que col·laboren activament amb l'entitat. Ordenen la informació rebuda a arxivadors de gran format, de pell grana i de tipus capsa, identificats amb el nom de cada país americà, i que encara avui dia es conserven. A l'arxiu hi ha deu seccions diferents: economia de la producció, economia social, economia monetària, finances, comunicacions i transports, comerç, assegurances, cultura i institucions, política i mercats. Aquestes seccions serveixen per classificar el material i fer-lo accessible a les persones que acudeixen a consultar la biblioteca i l'arxiu.

A la dècada dels anys vint, amb Francesc Cambó com a principal mecenes de l'entitat i amb la Compañía Hispanoamericana de Electricidad (CHADE) com a empresa principal patrocinadora de les activitats americanistes a Catalunya, el fons documental de la Casa de Amèrica de Barcelona creix fins a arribar a proporcionar informació econòmica, social i política a moltes empreses, polítics i intel·lectuals interessats a invertir a l'Amèrica Llatina. En aquest moment, prop de mig centenar de persones es dediquen a endreçar tota la documentació de què disposa la seu.

L'ARXIU DESPRÉS DE LA I GUERRA MUNDIAL

«Malhauradament a Espanya se discurseja molt, i els que vivim per aquest continent veiem que res sòlit se fa, i tot son paraules i paraules.» Aquests mots de Luis G. Fàbrega i Amat, delegat de la Casa de Amèrica a Lima, capital de Perú, són remesos a l'entitat l'any 1918.

Després de la I Guerra Mundial diversos països refermen els lligams amb el continent americà. Alemanya, per exemple, torna a comerciar amb Amèrica Llatina i Anglaterra, per la seva banda, reinstal·la les línies de transport. Pel que fa al govern francès, comercia amb èxit amb Xile, igual que els italians. Mentre els altres països es posicionen a la regió, els delegats de la Casa de Amèrica de Barcelona veuen com el govern d'Alfons XIII no té cap interès per establir de nou tractats comercials amb Amèrica Llatina, i no fa cap esforç per ser-hi present.

Bernardino Corral, delegat xilè, escriu a Rafael Vehils, director de l'entitat americanista, que «mientras que España tiene una representación de segunda o tercera categoría, Inglaterra, Francia, Italia, Estados Unidos, han mandado embajadas de primer orden. Hasta el Japón tuvo su embajador para preparar tratados de comercio y ventajas recíprocas en el intercambio comercial y de emigración».

NEGOCIS I AGÈNCIES DE NOTÍCIES

Un cop finalitzada la I Guerra Mundial, en un informe intern del 1920 publicat amb el títol d'Información Española en prensa Americana hi ha la reflexió següent: «La guerra ha puesto de manifiesto la importancia que en la lucha económica tienen hoy las grandes agencias internacionales de información (...). Resulta patente la inferioridad de España, cuyas relaciones vitales con las repúblicas iberoamericanas aparecen sometidas a tendenciosos controles periodísticos de los países extranjeros competidores». És per això que la institució catalana estudia la possibilitat d'organitzar un centre informatiu internacional a partir d'un model d'agències que ja tenen altres països, com Reuter o Associated Press. Finalment s'opta per vincular la Casa de Amèrica de Barcelona amb una antiga agència de notícies radicada al Brasil, nascuda el 1905: l'Agencia Americana.

A dalt: a l'arxiu americanista van arribar a treballar una cinquentena de dones.
Font: PR-UB

A sota: imatge de l'arxiu americanista de la Casa de Amèrica de Barcelona. Fotografia conservada per Rafael Vehils i el seu fill, Jorge Vehils, a l'Argentina.
Font: FJV

Des de bon començament la institució enuncia clarament els seus propòsits:

«La Agencia Americana se obliga a publicar en la prensa de la América Central, Antillana y del Sur, informaciones económico-políticas de España, tendientes sistemáticamente a la aproximación del Reino con aquellas Repúblicas, poniendo de relieve la importancia y los valores Españoles de todo orden, sobre un término medio de cien a ciento cincuenta palabras diarias, transmitidas a América por tres distintos puntos de irradiación: Río de Janeiro, Santiago de Chile y México (...). A fin de dar a las informaciones un carácter de sistemática continuidad, haciéndolas en todo momento oportunas, actuales y autorizadas, para bien de su eficacia y garantía de los intereses españoles que subvencionan el servicio, tanto la redacción como la administración del mismo serán inspeccionadas y controladas por la Dirección de la Casa de América, la que revisará los textos y examinará la contabilidad y comprobará, por medio de sus Delegados propios en América y con los ejemplares originales de los periódicos de América, la publicación en los mismos de los despachos remitidos desde España.»

Sempre més propera a Europa que a l'Espanya de l'època –com d'altres iniciatives de la Casa de América de Barcelona–, aquesta tampoc no arriba a materialitzar-se.

Reproduccions
d'alguns llibres de
gran format de la
col·lecció de la Casa
de América de
Barcelona.
Font: PR-UB

ARXIU AMERICANISTA, PATRIMONI INTERNACIONAL

A mitjan 1936 la situació a la Barcelona republicana és cada vegada més tensa. En períodes de guerra o revolució, destruir la informació és una manera de lluitar que té com a pretext esborrar el passat. L'entitat, presidida en aquest moment per Ramon Méndez de Cardona, tem que l'arxiu americanista estigui en perill. Per això demana suport als cònsols americans acreditats a la ciutat. La complicitat del cos consular llatinoamericà és absoluta i decisiva per al futur de l'arxiu i ha permès que es conservés fins avui.

Entre l'agost i l'octubre, aquests diplomàtics es reuneixen diverses vegades a la seu de Casa de la Amèrica, al segon pis del número 28 de la Via Laietana. La intenció és arbitrar mesures de protecció de la documentació. Cap a dos quarts de sis de la tarda del 31 d'octubre de 1936, en assemblea extraordinària, s'aprova que «la Biblioteca y el Archivo son únicos en España, han sido nutridos en los 25 años que tiene de existencia el Instituto por entidades oficiales americanas, se ha conseguido colocar la citada Biblioteca y el Archivo de nuestra Asociación bajo la protección de los señores cónsules americanos». Els cònsols d'Argentina, Brasil, Colòmbia, Costa Rica, Cuba, Xile, la República Dominicana, Equador, El Salvador, Guatemala, Hondures, Mèxic, Nicaragua, Panamà, Paraguai, Perú, Uruguai i Veneçuela decideixen signar un document que aconseguirà salvaguardar l'arxiu americanista, que ni es confisca ni es dispersa, ja que es considera patrimoni «internacional» d'Amèrica Llatina.

Entre el 18 de juliol de 1936 i el 27 de gener de 1939, la Casa de Amèrica suspèn totes les seves activitats, es desprèn del personal i arriba fins al punt de llogar les màquines d'escriure i de viure de la venda de paper vell. A partir de l'any 1939, es deixen de publicar els informes i butlletins iberoamericans. Res no tornarà a ser el mateix per a la entitat americanista catalana.

El Centre de Documentació de la Casa de Amèrica de Barcelona no pot mantenir el seu esperit durant el franquisme, i mai no torna a ser tan actiu com a l'època de Francesc Cambó i del seu cap de gabinet, Rafael Vehils. Amb el nou règim dictatorial es paralitza l'adquisició de material nou per a l'arxiu, que deixa de ser font d'informació estratègica per a empreses i comerciants i es converteix en fons documental. Tot i quedar aturat des de l'any 1940, el seu valor històric va augmentant amb els anys.

Retrats de M. Orellana, cònsol de Guatemala (a dalt), i Andrés Blay Pigrau, cònsol de Paraguai (a sota). Tots dos van participar a la reunió de protecció de l'arxiu de la Casa de Amèrica de Barcelona, l'any 1936. Font: PR-UB

Document signat el 30 d'octubre de 1936 pels cònsols latinoamericans acreditats a Barcelona. Font: PR-UB

DE LA TRANSICIÓ A L'ARXIU DEL SEGLE XXI

Arribada la Transició, la dècada del 1980 porta novetats a l'arxiu de l'antiga Casa de Amèrica de Barcelona. El fons és acollit al Centre d'Història de Barcelona, dirigit per Josep M. Figueras, president en aquest moment de la Cambra de Comerç de Barcelona. Part del material documental, no obstant, es reparteix entre l'Arxiu Nacional de Catalunya i l'Institut Català de Cooperació Iberoamericana (ICCI).

Després de la mort de Josep M. Figueras la família decideix remetre tot el seu fons a la Biblioteca del Pavelló de la República de la Universitat de Barcelona, on es poden consultar documents administratius, informació comercial i fotografies, la biblioteca i l'hemeroteca. És just fer un reconeixement públic a la Fundació Josep M. Figueras per la seva voluntat de conservació i cura de l'arxiu.

Avui, a l'Arxiu Nacional de Catalunya es pot consultar l'Arxiu General d'Economia, creat per la Casa de Amèrica de Barcelona a partir dels retalls de premsa americana i europea de l'època. D'altra banda, part de la documentació més privada de l'associació es conserva, i es pot consultar, a l'actual Fundació Casa Amèrica Catalunya.

Una de les tasques més importants en els últims anys de l'entitat ha estat catalogar, digitalitzar i classificar el conjunt de l'arxiu. Aquest pro-

jecte ideat per Iago de Balanzó, director de l'Institut Català de Cooperació Iberoamericana des de 1999 fins al 2004; i des del gener de 2005, ha estat desenvolupat pel director general actual, Antoni Traveria.

En col·laboració amb la Universitat de Barcelona, i amb el suport del catedràtic Antoni Segura, director del Centre d'Estudis Històrics Internacionals (CEHI), i del seu equip, la Fundació Casa Amèrica Catalunya ha disposat d'un equip de vuit documentalistes, dirigits per la doctora en història Gabriela Dalla Corte, també col·laboradora de Casa Amèrica Catalunya. Aquests professionals han treballat durant tres anys a les tres seus on avui dia hi ha l'arxiu americanista. Ha estat una voluntat clara d'actualitzar el fons documental i, sobretot, de conèixer-ne de manera exhaustiva el contingut, de gran valor patrimonial, documental i historiogràfic per a la història de Catalunya. Una manera de recuperar la memòria d'una institució que camina cap al centenari.

El desig de futur de Casa Amèrica Catalunya és tornar a unificar el que ha estat un dels arxius americanistes més complets del segle XX, per convertir-lo en un important arxiu del segle XXI.

La Biblioteca del Pavelló de la República de la Universitat de Barcelona conserva part del fons de la Casa de Amèrica de Barcelona.
Font: PR-UB

**EL CONSELL D'HONOR
DE CASA DE
AMÉRICA
DE BARCELONA**

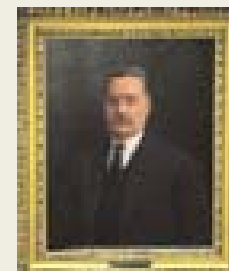
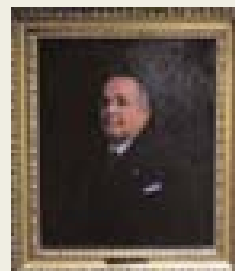
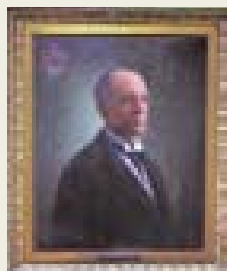
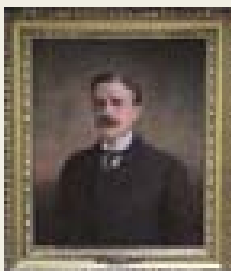
EL PAPER D'ALGUNS MEMBRES DESTACATS DE CASA DE AMÉRICA

Casa de América de Barcelona sempre ha tingut socis d'honor. La tradició la comencen les associacions precedents: el Club Americano i la Sociedad Libre de Estudios Americanistas. El Club Americano estableix categories de socis a la primera reunió pública, celebrada a l'hotel Mundial Palace el 18 de maig de 1910. Ser soci d'honor o no ser-ne depenia de les aportacions que cada membre feia a la institució, que comptava amb uns 200 socis, tots ells empresaris. Els protectors d'honor eren aquells que donaven més de mil pessetes. D'altra banda, els Estatuts de la Sociedad Libre, sotsignats per Frederic Rahola i Trèmols l'any 1910, també esmenten la figura del soci d'honor.

En canvi, ser soci d'honor de Casa de América no és només una qüestió econòmica. Segons els Estatuts, «serán socios de honor aquellas personalidades que por sus relevantes méritos o por sus estudios sean nombrados tales por la Junta directiva, dando de ello cuenta a la Junta general. Disfrutarán de los mismos derechos que los demás y tendrán opción a usar una insignia especial». El 27 d'abril de 1911, pocs dies després de la redacció dels Estatuts, es constitueix el Consell d'Honor de la Casa de América. Amb la participació dels cònsols llatinoamericans, s'estableix que una de les funcions més importants d'aquest consell serà donar el vistiplau a l'hora de nomenar el director de l'associació americana catalana, una entitat pionera. El càrrec recau sobre Rafael Vehils, que l'ocupa fins que mor l'any 1959 a l'Argentina.

Reproducció de la primera pàgina dels Estatuts de la Casa de América de Barcelona.
Font: PR-UB

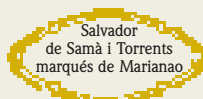

Els primers Presidents de la Casa de América de Barcelona

Tots els retrats són obra del pintor J. Ferrer i Pallejà.
Font: CAmec

Empresari exportador d'origen uruguaià establert a Barcelona, és un dels fundadors del Club Americano, entitat associativa formada per indians establerts a Espanya. Quan es funda la Casa de América de Barcelona, a conseqüència de la fusió entre el Club i la Sociedad Libre de Estudios Americanistas, es converteix en el primer president de l'entitat americanista. Ocupa aquest càrrec entre el 1911 i el 1914, és a dir, poc abans d'esclatar la I Guerra Mundial.

Gran d'Espanya, marquès de Vilanova i la Geltrú i diputat per Barcelona, és advocat. Prové d'una família d'indians de Cuba i controla les exportacions de tabac. Alcalde de Barcelona dues vegades, se'l recorda per haver construït un parc conegut com a Parc Samà, a Cambrils, dissenyat per l'arquitecte Josep Fontseré Mestre amb la col·laboració d'Antoni Gaudí entre el 1881 i el 1887. Aquest parc ha estat declarat jardí històric per la Generalitat de Catalunya i conté representacions de la jardineria romàntica del segle XIX. És president de la Casa de América de Barcelona entre el 1914 i el 1915, entitat amb la qual participa activament com a un dels accionistes principals, soci vitalici i vocal de diverses juntes directives.

Empresari exportador d'origen portoriqueny, exerceix el càrrec de subsecretari d'Hisenda de Puerto Rico dues vegades i és diputat a les Corts. Presideix la Casa de América de Barcelona durant etapes conflictives de l'entitat: entre el 1915 i el 1917, és a dir, durant la I Guerra Mundial; més tard, entre el 1924 i el 1928, l'etapa en què l'associació es converteix en un organisme de naturalesa iberoamericana internacional; durant els anys 1929 i 1931, en substitució de Juan Antonio Güell López, quan aquest assumeix l'alcaldia de Barcelona; i, finalment, entre el 1939 i el 1940, durant l'últim període de la Guerra Civil espanyola i els inicis del règim franquista.

Senador català, exerceix durant anys de secretari de Foment del Treball Nacional. És un dels fundadors de la Sociedad Libre de Estudios Americanistas a la Universitat de Barcelona i és designat primer catedràtic d'Estudis Americanistes per aquesta institució educativa, si bé no arriba a exercir el càrrec perquè mor l'any 1918. Autor de nombroses obres sobre economia catalana, lidera la primera missió oficial a l'Amèrica meridional (Uruguai i Argentina), i reestableix, així, els vincles internacionals espanyols amb les seves antigues colònies després de la pèrdua de Cuba, Puerto Rico i Filipines. És escollit pels seus companys per presidir la Casa de América de Barcelona entre el 1917 i el 1919, però no pot complir tot el seu mandat.

És president de la Casa de América de Barcelona entre el 1919 i el 1924. Dirigeix durant un temps la *Revista Comercial Iberoamericana Mercurio*, publicació que estableix les bases de l'organització de la associació americanista a la ciutat comtal.

Anvers i revers de la medalla d'honor de Casa de América de Barcelona atorgada als seus membres més distingits.
Font: PR-UB

MEDALLES I DIPLOMES

Des del principi, la direcció de Casa de América atorga medalles d'honor als membres més distingits. A l'anvers d'aquestes medalles hi ha dos homes, de constitució forta, i la inscripció «Casa de América». Un gravat indica que es tracta de la «Asociación Internacional Iberoamericana. Barcelona. España». Al revers de la medalla, al voltant de cinc fletxes lligades amb una corda, s'hi pot llegir «Unitas Firmat. Dispersum Fragile». Aquesta inscripció llatina fa referència a la idea que la unitat iberoamericana dona fermesa, mentre que la dispersió dels països germans pot comportar fragilitat. Una idea recollida avui dia a les cimeres iberoamericanes, reunions anuals amb els representants dels diferents estats iberoamericans organitzades per la Secretaria General Iberoamericana.

La iconografia més al·legòrica, però, és al Diploma de l'Associació. Aquest diploma, que es dona als membres més destacats de l'entitat i als delegats establerts a terres d'ultramar, mostra la personificació d'Amèrica observant el continent americà. Amb una mà manté ferma una flama i amb l'altra, mentre aguanta el mapa, amaga part dels Estats Units d'Amèrica. La il·lustració està encapçalada per la inscripció «Casa de América» i, com si es tractés d'un retaule, té les tres caravel·les a l'esquerra i una imatge de la seu de l'entitat, al passatge de Méndez Vigo de Barcelona, a la dreta. El dibuix, dissenyat per Pedro Casas Abarca, director artístic de la *Revista Comercial Iberoamericana Mercurio*, inclou tots els escuts dels països llatinoamericans, referències precolombines i simbolismes a través d'animals i fruites tropicals.

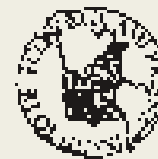

Diploma de l'«Asociación Iberoamericana» atorgat als membres més destacats de l'entitat i als delegats establerts al continent americà. Font: PR-UB

HISTÒRIA D'UNA IMATGE **CORPORATIVA**

CADA ETAPA UNA IMATGE

Des del principi la Casa de América de Barcelona té una imatge que l'identifica. Els empresaris, exportadors i comerciants que dirigeixen l'entitat durant els inicis són conscients de la importància de tenir una «marca» amb la qual es puguin donar a conèixer internacionalment. Els logotips de l'associació han anat variant, depenent de les etapes que han viscut tant la institució com el país durant les primeres dècades del segle xx.

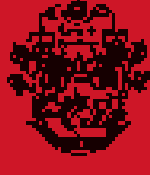

El conservadorisme del *Plus Ultra*

Durant els primers anys de la Casa de América de Barcelona s'utilitzen dos logotips. Aquest n'és un. Dissenyat per Pedro Casas Abarca, director artístic de la *Revista Comercial Iberoamericana Mercurio*, només es fa servir en fullets i publicacions de l'entitat americanista. El terme *Plus Ultra* denota un fort conservadorisme. Aquesta locució, que significa «més enllà», va ser emprada per Carles I d'Espanya i V d'Alemanya com a lema personal per expressar el dinamisme expansiu de l'Imperi i per desafiar les potències europees.

L'expressió *Plus Ultra* ha estat usada, tant a Espanya com a Amèrica, per indicar l'expansionisme hispà. Cal dir, també, que aquest logotip no incorpora Catalunya, ja que en aquests moments els impulsors de la nova associació americanista catalana pretenen representar el continent llatinoamericà a Europa a través d'una federació formada per les entitats americanistes d'Espanya. Un projecte que fracassa.

Recuperació dels vincles amb Amèrica

Dels dos logotips dissenyats per la Casa de América de Barcelona, aquest té molta més difusió. És el que la Junta de govern estampa tant a la documentació pública com a la correspondència privada de l'entitat. El dissenyador també és Pedro Casas Abarca, i en aquest cas mostra el procés de recuperació del vincle amb Amèrica Llatina, però sense trencar amb la idea colonial.

El dibuix és força imperial, tot i el concepte de fusió entre tots dos móns. Amb cordialitat, l'home indígena i l'home conqueridor viatgen junts cap a Occident, és a dir, cap a Amèrica, continent que apareix simbolitzat amb una gran lletra A. Aquest logotip incorpora, també, elements florals i vegetals, així com tres motius precolombins: el sol –que representa la nova societat naixent–, l'au i el *quetzalcoatl* (serp emplomallada).

Internacionalització de la Casa de América

Després de la Primera Guerra Mundial, la Casa de América de Barcelona canvia radicalment la seva imatge gràfica, amb la finalitat de fer coincidir els seus objectius d'internacionalització i de fer evident el seu desig de representar Amèrica a Europa.

Aquest logotip és dissenyat per Pedro Casas Abarca i expressa la transformació de l'entitat catalana en un organisme plenament iberoamericà. Sobre aquest logotip cal destacar, en primer lloc, la importància concedida al nom «Casa de América»; en segon lloc, la inclusió de Canadà, els Estats Units d'Amèrica i Alaska; i, en tercer lloc, la mida exagerada de les Antilles Majors, és a dir, Cuba, Puerto Rico, la República Dominicana i Haití. En aquest disseny es dibuixen les fronteres dels diferents països, es fa referència a la Corona i, per primer cop, hi ha un símbol catalanista: les quatre barres de la senyera.

Pel que fa a la representació de les societats originàries, es substitueix la figura humana per unes fletxes al·legòriques, que simbolitzen la natura guerrera dels indígenes.

En el logotip, amb lletra més petita que el nom de l'entitat, s'hi llegeix «Asociación Internacional Iberoamericana». Aquesta inscripció és molt interessant perquè ve motivada per l'entrada de la Casa de América de Barcelona a la Unió Internacional d'Associacions de Brussel·les.

Canvi d'ubicació, nova imatge

Durant la dècada de 1920 es produeix el trasllat de la seu de la Casa de Amèrica de Barcelona al número 28 de la Via Laietana, en un edifici que és propietat de Francesc Cambó, on també hi ha l'oficina de la Compañía Hispano-americana de Electricidad –més coneguda com a CHADE–, que opera a Argentina, i de la qual Cambó és vice-president. Amb els anys, la decisió de fer coincidir la Casa de Amèrica de Barcelona amb la CHADE serà cabdal, ja que l'empresa d'electricitat esdevindrà el soci principal de l'associació fins poc després del començament de la Guerra Civil espanyola. Cambó mor a Buenos Aires l'any 1947.

Aquests són anys de canvis, que afecten també el nom i la imatge de l'associació americanista. L'entitat adopta el nom d'Instituto de Economía Americana-Casa de Amèrica, més conegut com a IDEA. El logotip es transforma i desapareix l'epígraf «Casa de Amèrica». El motiu dels socis és de pes: la paraula casa, molt utilitzada a Amèrica a finals del segle XIX i principis del XX, i que s'ha recuperat per batejar entitats com Casa Àsia, a Barcelona, o Casa Àfrica, a Las Palmas de Gran

Canaria, feia referència, originàriament, a un lloc de reunió, sobretot relacionat amb els emigrants que havien marxat cap a Amèrica buscant un món millor. Abandonar la idea de casa i de casal implica un salt qualitatiu: la institució intenta, així, deixar de ser un lloc de trobada, per convertir-se, amb el recolzament de l'Estat, en un organisme privat amb funcions públiques.

L'Instituto de Economía Americana aspira, també, a fer de Barcelona un centre de projecció europea. En aquesta nova imatge corporativa es mantenen els símbols precolombins i el mapa utilitzat en l'anterior logotip, però s'hi afegeix una llegenda en llatí: *Et docere et rerum exquirere causas*. Aquesta locució indica la voluntat de l'entitat d'investigar els fets socials, polítics i econòmics i indicar-ne les causes. Aquesta és una fita que sempre han intentat dur a terme els socis principals. N'és un exemple el voluminós arxiu americanista que la Casa de Amèrica de Barcelona ha anat construint durant les primeres dècades del segle XX.

L'abstracció dels anys seixanta

Des de finals de la Guerra Civil fins als inicis dels anys seixanta, IDEA-Casa de Amèrica restringeix les seves activitats i publica molt pocs opuscles. Mentrestant, durant la dècada de 1940 es funda a Madrid l'Instituto de Estudios Africanos, conegut amb la mateixa sigla que l'associació americanista catalana: IDEA. Aquesta coincidència obliga l'entitat a escriure íntegrament el nom en el logotip, encara que els socis deixen de banda, una vegada més, el nom de Casa de Amèrica.

Des de la dècada del 1960, l'entitat americanista catalana es revitalitza amb el treball d'una nova generació de socis, d'entre els quals cal destacar l'editor Gustavo Gili, que n'és nomenat president i que hi dona un enfocament preferentment editorial. IDEA-Casa de Amèrica fa servir una nova imatge corporativa que, durant alguns anys, conviu amb l'anterior, però que tan sols s'utilitza als Estatuts i al paper per a la correspondència privada. Es tracta d'una imatge abstracta, molt més senzilla que les que han representat la Casa de Amèrica fins en aquest moment. El proper disseny

que usarà l'entitat es farà servir fins al 1990, moment en què els membres de la Casa de Amèrica deixen de reunir-se. Aquesta nova marca identificativa és la primera que no dissenya Pedro Casa Abarca, mort l'any 1958.

INSTITUTO DE CULTURA HISPÁNICA
DE BARCELONA

INSTITUTO DE CULTURA HISPÁNICA
DE MADRID

CASA AMÉRICA CATALUNYA

Competició per Amèrica

Durant el franquisme l'esperit americanista es manté, però no es concentra al voltant de la Casa de Amèrica de Barcelona, la qual va perdre poder. El setembre de 1947 neix, com a entitat autònoma, l'Asociación de Colaboración Cultural Iberoamericana (ACI). Poc temps després aquesta entitat entra en contacte amb l'Institut de Cultura Hispànica de Madrid, el secretari del qual és Manuel Fraga Iribarne. En aquest moment l'ACI adopta el segell de l'Institut de Cultura Hispànica de Madrid.

Un any després, el 1948, es crea l'Institut de Estudios Hispánicos de Barcelona. Aquest nou organisme substitueix la Casa de Amèrica de Barcelona, encara que no la fa desaparèixer. Funciona amb un logotip propi: usa un segell que representa els continents americà i africà, i una part de l'europèu. Aquest globus terraquí incomplet està encapçalat per una caravel·la –imat-

ge metafòrica que recorda els primers vaixells que van creuar l'Atlàntic en direcció al continent americà–, la qual té per suport l'escut de la ciutat de Barcelona.

La imatge del globus terraquí es manté durant anys, però l'epígraf va variant. Entre el 1948 i el 1969 hi diu «Institut de Estudios Hispánicos». Entre el 1969 i el 1979, en canvi, aquest nom es reemplaça per «Institut Catalán de Cultura Hispànica».

Nous aires amb l'ICCI

L'entitat adopta el nom d'Institut Català de Cooperació Iberoamericana (ICCI) l'any 1979, i no el canvia fins al 2006, amb la creació de la Fundació Casa Amèrica Catalunya.

L'IDEA-Casa de Amèrica canvia de seu l'any 1980. Primer es trasllada de Via Laietana al carrer de Buenos Aires. L'abril de 1989 la institució torna a canviar de seu, i s'estableix a l'entresòl del carrer de Còrsega n. 299, la ubicació actual.

Fundació Casa Amèrica Catalunya

L'any 2004, Antoni Traveria Celda és nomenat director general de l'entitat, i s'inicia, així, un important procés de renovació institucional. Una de les prioritats és convertir l'entitat en la Fundació Casa Amèrica Catalunya. Aquest pas endavant també se simbolitza en la nova imatge corporativa, la que uneix l'Amèrica Llatina i el Carib amb Catalunya, simbolitzant els intensos nuclis entre dues societats que segueixen disposades a aprofundir en la seva relació; ara mitjançant la cooperació cultural al desenvolupament.

ITINERANT

AVINGUDA CASA AMÈRICA

La Casa de América de Barcelona ha anat ocupant diversos seus a la ciutat. Aquests canvis, no sempre voluntaris, han estat provocats pel context social que ha viscut la institució: conflictes bèl·lics, crisis econòmiques, transicions polítiques. Fins i tot els somnis, no sempre realitzats, han influït en la ubicació, tant de l'antiga Casa de América de Barcelona, com de l'Institut de Estudios Hispánicos o l'Institut Català de Cooperació Iberoamericana, les tres entitats que formen part de l'herència centenària de l'actual Fundació Casa Amèrica Catalunya.

Passatge de Méndez Vigo: el palau del marquès de Villarreal d'Àvila

La primera seu obre les portes el 2 d'abril de 1911. El contracte és signat el gener de 1911 per Jacinto Viñas Muxí, representant del Club Americano; Rafael Vehils, membre de la Sociedad Libre de Estudios Americanistas, i José María de Palacio, representant del marquès de Villarreal d'Àlava, propietari de la mansió.

Contracte d'arrendament de l'edifici, propietat del marquès de Villarreal d'Àlava, al passatge Méndez Vigo de Barcelona.
Font: CAMEC

Primera seu de la Casa de América, al passatge Méndez Vigo, en dues imatges de l'època.
Font: PR-UB

La seu de l'entitat americanista té dues sales, una per a la conversa i una altra per a la lectura. A més, a l'interior hi ha una biblioteca amb un ampli fons bibliogràfic i hemerogràfic, i un arxiu, format per la correspondència privada de l'associació, informes confidencials i més de 200 revistes americanes i europees. A l'edifici de Méndez Vigo també hi ha un saló d'actes i festes, una oficina de relacions internacionals i un economat. També hi ha en funcionament un Estudi Jurídic Iberoamericà, especialitzat en lleis, codis i estatuts dels estats americans; i en els litigis sorgits entre empresaris llatinoamericans i espanyols. El lloguer de l'edifici costa a l'entitat 9.000 pessetes anuals.

La Casa América de Barcelona es va consolidant. Els seus membres organitzen reunions importants per informar la societat barcelonina sobre temes llatinoamericans, i el nombre de socis augmenta. L'any 1914, amb només tres anys de vida, l'entitat té més de 500 socis. Quan res fa preveure que l'associació americanista pot entrar en crisi, esclata la I Guerra Mundial. Un conflicte que transforma l'escenari mundial i les relacions dels empresaris amb ultramar.

Durant els quatre anys que dura la primera Gran Guerra, una vast nombre de socis es donen de baixa. Alguns no poden fer-se càrrec de la quota de l'entitat a causa de les dificultats econòmiques i d'altres decideixen tornar a la seva terra, al continent americà.

En dos anys, la Casa de América de Barcelona passa de 500 a 300 socis. Aquest fet, sumat a la manca de subvencions de l'Estat, obliga la directiva de l'entitat a rescindir el contracte de lloguer del palau de Méndez Vigo, i buscar un nou espai més econòmic.

Interiors de la Casa de América de Barcelona al passatge Méndez Vigo.
Font: PR-UB

Del Passeig de Gràcia a la Rambla dels Estudis

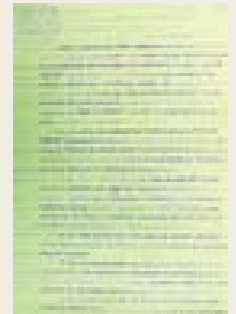
La Casa de América de Barcelona trasllada la seu al número 35 del passeig de Gràcia, un dels carrers amb més edificacions d'indians de la ciutat. L'edifici, ocupat pel Círculo de Bellas Artes, és la seu de l'entitat americanista per poc temps. Rafael Vehils, que coneix bé la crisi econòmica en què es troba l'associació, decideix llogar-hi només dos despatxos a canvi de 400 pessetes mensuals. Allà hi instal·len la direcció, la secretaria, la sala de juntes, l'arxiu i la biblioteca americanista.

Passeig de Gràcia, 35.
Barcelona
Font: Arxiu Històric de
la Ciutat de Barcelona-
Arxiu Fotogràfic.
(A. M. Virgili)

Aquest pas pel Círculo de Bellas Artes, presidit per José A. de Triás, és molt important per garantir la continuïtat de la Casa de América de Barcelona. El Círculo esdevé en una institució protectora de l'entitat americanista. Comparteixen serveis, espais i activitats d'interès mutu. Però els socis de l'associació americanista catalana no són considerats membres actius del Círculo, sinó passavolants. Tot i aquestes facilitats, el fons econòmic de l'entitat no pot assegurar la permanència en aquest edifici de l'Eixample. Així doncs, els socis, entre els quals hi ha importants empreses i famílies catalanes, es traslladen, de manera temporal, a la Rambla dels Estudis, 12.

La guerra avança i l'entitat americanista continua fent grans esforços per mantenir-se en funcionament. I, en part, ho aconsegueix gràcies a les ajudes oficials que arriben des del Ministerio de Instrucción Pública y Bellas Artes, de la Dirección General de Bellas Artes.

Esquerra:
Document de subvenció
atorgada per la
Dirección General de
Bellas Artes a favor de
Rafael Vehils per valor
de 5.000 pessetes.
El 21 d'abril de 1917.
Font: CAMEC

Dreta:
Contracte-conveni sig-
nat per José A. de Triás
com a president del
Círculo de Bellas Artes,
i Rafael Vehils, director
general de l'Associació.
Font: PR-UB

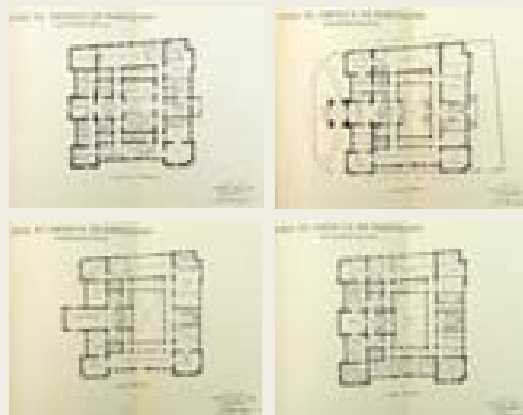
Una seu de prestigi que mira cap al mar

Finalitzada la guerra, i endegat el procés de recuperació econòmica, la Casa de América de Barcelona es planteja una nova ubicació. Francesc Cambó, membre rellevant de l'entitat americanista, el 1919 exerceix de ministre de Foment, i el 1921, de ministre d'Hisenda. Dos càrrecs importants, que el converteixen en un dels primers catalans que pren part en les decisions del govern central de Madrid. Cambó intenta utilitzar la seva influència a Madrid per assolir l'objectiu del director de l'entitat americanista, Rafael Vehils, que l'any 1919 vol instal·lar la Casa de América de Barcelona al port de la ciutat.

Cal una seu de prestigi. En paraules del mateix Vehils: «Ni la Unió Panamericana de Washington, ni el Instituto Internacional de Agricultura de Roma atrajeron la atención internacional antes de que Mr. Carnegie y el Rey Víctor Manuel las asentaran definitivamente en sus edificios actuales de Van Ness Place y del Parque Borguense».

L'arquitecte Eduardo Sánchez Eznarriaga, molt vinculat a la monarquia espanyola, confecciona els plànols de la nova ubicació de la Casa de América de Barcelona. «Convencida la Casa de América de la necesidad de ampliar su organización de servicios, haciéndola definitiva en edificio propio, construido para ella, se propone llevar en realidad el proyectado por D. Eduardo Eznarriaga, aprobado por el Consejo de Gobierno, asentándolo en una área de 204.000 metros cuadrados, situado en la Puerta de la Paz, con fachadas laterales, al Paseo Colón y a la calle de José Anselmo Clavé, de Barcelona, propiedad hoy del ramo de guerra, que tiene en ella instalado el Gobierno Militar», segons consta al projecte presentat.

La seu projectada el 1919 té tres plantes amb diversos espais destinats a secretaria i oficines (emigració, previsió, mutualitat, estadística, comerç general, propietat intel·lectual, legislació comparada, deutes públics americans, aspectes socials, aranzels i tractats, gràfics, anàlisis industrials, traducció, premsa i política), un despatx de col·lectivitats espanyoles d'ultramar, i un espai dedicat a la Unió Interparlamentària Iberoamericana. A banda, també té previst altres espais com una perruqueria, una sala de lectura, dormitoris, un menjador d'honor per a diplomàtics, una sala de conferències o un laboratori gràfic. A més, el disseny arquitectònic preveu uns espais òptims per a l'arxiu i la biblioteca, la creació d'una sala de recepció àmplia i una secció especial dedicada a les Filipines.

Projecte arquitectònic de la Casa de América de Barcelona l'any 1919.
Font: PR-UB

Una Reial Ordre del 24 de maig de 1918 aprova el projecte, que queda supeditat a l'acord amb el Ram de Guerra (propietari del solar) i amb l'Ajuntament de Barcelona.

Rafael Vehils, director de la Casa de América de Barcelona, vol fer coincidir la inauguració de la nova seu amb l'Exposició Internacional d'Indústries Elèctriques i General Espanyola, prevista pel 21 de març de 1921. El projecte arquitectònic, però, no arriba mai a dur-se a terme. Sense cap explicació documentada, el Govern Militar no cedeix aquest espai a la directiva de la Casa de América de Barcelona. Avui dia continua essent propietat militar.

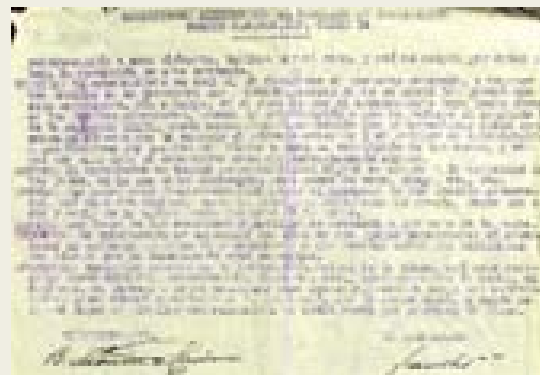
Via Laietana, 28

Superada la desil·lusió, a la dècada dels anys vint, Francesc Cambó trasllada la Casa de América de Barcelona al tercer pis del número 28 de la Via Laietana. L'edifici és propietat de la seva família. En aquest mateix espai hi ha la seu de la CHADE, empresa dedicada a la producció d'electricitat a Argentina, de la qual Cambó n'és el vicepresident.

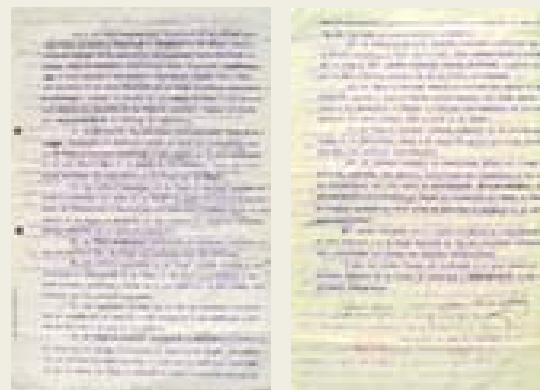
El 20 de setembre de 1927 el president de la Casa América de Barcelona, Ramon Méndez Cardona, signa el contracte de lloguer per un valor de 10.000 pessetes anuals. Aquest pis de Via Laietana acull l'arxiu, que en aquest moment conté ja prop de 80.000 documents; una biblioteca amb milers de llibres, gestionada per Evenor Házera; sales de comissions; els despatxos de la presidència i la direcció; secretaries, un seminari i un vestíbul; un gabinet cartogràfic; el saló del consell i el saló d'actes. A més, l'entitat americanista cedeix un espai a la Cámara de Comercio, Industria y Navegación Hispanobrasileña i a l'Asociación de Comerciantes, Importadores y Exportadores. La seu de la Via Laitena té un interior esplèndid que permet a l'entitat programar diverses activitats.

La directiva de l'associació decideix, en aquest moment, adoptar el nom d'Instituto de Economía Americana i les sigles IDEA-Casa de América. En considerar rellevant la projecció internacional, dóna més veu i representació als cònsols establerts a Barcelona. Una de les fotografies que es conserven d'aquesta seu mostra, a les finestres de l'edifici de Via Laietana, totes les banderes d'Amèrica i de Filipines, símbol d'aquest esperit.

El cost total del trasllat i la instal·lació d'IDEA-Casa de América a la Via Laietana és de 122.419 pessetes, quantitat que supera amb escreix els recursos econòmics de la institució. Per poder-hi fer front, s'utilitzen les subvencions del Ministeri d'Estat, del Ministeri d'Economia, de la Diputació Provincial de Barcelona (10.000 pessetes), de l'Ajuntament de Barcelona (5.000 pessetes) i de la Generalitat de Catalunya (10.000 pessetes). A més, s'hi sumen les quotes anuals provinents de la CHADE (12.000 pessetes), i les quotes anuals que arriben des d'altres entitats i empreses vinculades a la institució americanista.

Contracte de lloguer del número 28 de la Via Laietana per valor de 10.000 pessetes signat el 1927 pel president de la Casa de América de Barcelona, Ramon Méndez de Cardona, i Jesús Cambó, director-gerent de la Immobiliària Catalana SA.
Font: CAmeC

Reproducció del document de trasllat de la Casa de América de Barcelona a la Via Laietana, entre 1927 i 1928.
Font: PR-UB

Per completar els recursos necessaris, la CHADE hi aporta 6.500 pessetes, i Rafael Vehils, director de la CHADE i alhora director d'IDEA-Casa de Am rica, hi atorga 21.919 pessetes.

Tant Vehils com l'empresa d'electricitat argentina actuen de puntals econòmics de l'entitat americanista catalana com fan sovint en moments històrics molt complexos, per garantir-ne la permanència en més d'una ocasió.

Seu que ocupa la Casa de Am rica de Barcelona a la Via Laietana n. 28 des de 1927. De la façana pengen diverses banderes americanes.
Font: PR-UB

A principis de 1928 els diners que queden a la caixa són 0,80 pessetes. Poc temps després del trasllat, l'associació disposa de 2.500 pessetes de patrimoni líquid, un capital cedit pel mecenes més important que va tenir mai l'associació americanista, Francesc Cambó. Per poder fer front a les despeses i garantir, al mateix temps, el funcionament privat de l'associació sense dependre directament dels governs, la direcció d'IDEA-Casa de Am rica de Barcelona posa en marxa una estratègia que havia tingut gran èxit durant la I Guerra Mundial: emet 100 accions per un valor de 1.000 pessetes anuals, amb un inter s del 10% que es poden cobrar a partir de l'any següent.

Arriben temps de canvis polítics, econòmics i socials. Tot i les dificultats, IDEA-Casa de Am rica continua fent de pont entre Catalunya i el continent americà. El 14 d'abril de 1931 es proclam  la República, i al novembre de 1932 tenen lloc les eleccions al Parlament de Catalunya i Francesc Macià es escollit president de la Generalitat de Catalunya.

IDEA-Casa de Am rica de Barcelona procura adaptar-se als canvis polítics, i, després de rebre una subvenció de la Diputació provincial de Barcelona, decideix d'incloure-la com a membre actiu de l'entitat americanista.

Interiors de la Casa de Am rica de Barcelona a la Via Laietana n. 28 de Barcelona.
Font: PR-UB

Un cop més, però, és un conflicte bèl·lic el que fa trontollar la institució. Som a 1936 i esclata la Guerra Civil espanyola. Poc després, la crisi econòmica torna a afectar molts dels socis d'IDEA-Casa de Amèrica que a poc a poc es donen de baixa, i el fons de l'entitat torna a minvar. El que en aquest moment n'és el president, Ramon Méndez de Cardona i Arcaya, aconsegueix implicar el cos consular americà en la protecció de l'arxiu i de la biblioteca de l'entitat americanista. Aquest recolzament és ratificat el 31 d'octubre de 1936 mitjançant la signatura d'un document privat important que declara el caràcter internacional de l'arxiu i en què consten les rúbriques d'un bon nombre de cònsols americans.

El 20 de novembre de 1936 mor a Madrid el dirigent anarquista Buenaventura Durruti. Dos dies després el seu cos arriba a Barcelona, i s'exposa a la seu anarquista situada a la Via Laietana, que passa a dir-se Via Durruti. Les propietats de Cambó són confiscades pels anarquistes.

Méndez de Cardona, director de l'entitat americanista durant els anys de la Guerra Civil, aconsegueix que la seu d'IDEA-Casa de Amèrica no sigui incautada i espoliada. A canvi, però, les tropes anarquistes obliguen la institució americanista a acceptar pagar una quota anual de 7.800 pessetes. Aquest contracte de lloguer se signa el 21 de desembre de 1938. Falta poc perquè les tropes franquistes bombardegin la ciutat. IDEA-Casa de Amèrica toca fons. La seva continuïtat es fa molt difícil.

Contracte de lloguer per valor de 7.800 pessetes anuals de la tercera planta del número 28 de la Via Durruti, signat el 7 de setembre de 1938 entre Ramon Méndez de Cardona i Arcaya, natural de Villa de Aguadilla (Puerto Rico), i el director general de Propietats i Contribució Territorial.
Font: CAmec

València, 231

Amb l'arribada del franquisme molts membres destacats de la Casa Amèrica de Barcelona emigren al continent americà. Un d'ells és Francesc Cambó, que viatja amb Rafael Vehils a l'Argentina a dirigir la CHADE. A Barcelona, l'editor Gustavo Gili, en qualitat de president de l'entitat americanista, procura continuar les activitats. Una tasca complicada, que obliga a mantenir la institució mig adormida fins al 1948. Després de la mort de Cambó a Buenos Aires –no va tornar mai del seu exili forçat– Alfredo Sánchez Bella es fa càrrec de l'Institut de Estudios Hispánicos de Barcelona, una delegació de l'Institut de Cultura Hispànica creat per Manuel Fraga a Madrid. És en aquest moment que la Junta directiva de la nova entitat decideix traslladar-se a l'entresòl del número 231 del carrer de València, en un edifici del marquès de Mura. L'entitat es mantindrà en aquest edifici fins al 1968.

Imatge actual de l'edifici ubicat al número 231 del carrer de València, a Barcelona.
Font: CAmec

Buenos Aires, 21

L'any 1968 l'Institut de Estudios Hispánicos de Barcelona adopta el nom d'Institut Catalán de Cultura Hispánica. En aquest moment es rep una aportació econòmica important de l'Institut de Cultura Hispánica, i la direcció de la institució l'aprofita per adquirir l'octava planta del número 21 del carrer de Buenos Aires, 350 m² destinats a la nova seu. Comptava amb una biblioteca, una sala de juntes, despatxos, una sala d'exposicions, un auditori i una cafeteria.

Façana actual de l'edifici de l'IEHB, posteriorment ICCH, al número 21 del carrer de Buenos Aires de Barcelona.
Font: CAMEC

Inauguració de la seu al carrer de Buenos Aires. Parla el president de l'ICCH, Narcís de Carreras.
Font: CAMEC

Actes de l'ICCH a la seu del carrer de Buenos Aires n. 21 de Barcelona.
Font: CAMEC

Còrsega, 299

Façana de l'edifici on està ubicada actualment la Fundació Casa Amèrica Catalunya, al carrer de Còrsega número 299, entresòl.
Font: CAmeC

Amb els nous aires democràtics, l'entitat catalanitza el seu nom. L'any 1979 passa a dir-se Institut Català de Cooperació Iberoamericana. Es permuta l'àtic de Buenos Aires per un entresòl al carrer de Còrsega. Es perd en alçada, però es guanya en amplitud. L'espai del carrer de Còrsega número 299, inaugurat el 9 de maig de 1989, és la seu actual de la Fundació Privada Casa Amèrica Catalunya. Té 650 m², disposa d'un auditori per a més de cent persones, una biblioteca, un espai d'oficines i de recepció d'estudiants becats i una sala d'exposicions.

Aquest llibre
s'ha acabat d'imprimir
amb tipografia Weidemann
el 23 d'abril de 2007,
diada de Sant Jordi.

